

Молода Україна

журнал українського демократичного молоді

РІК ВИДАННЯ XIX

ВЕРЕСЕНЬ — 1969 — SEPTEMBER

ч. 171

Любов к отчизні дезерйтъ,
там сила вражна не устоитъ,
там грудь сильніша од гарматъ.
Іван Котляревський

ТОРОНТО

НЬЮ-ЙОРК

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА :

В Канаді:

B. Yaremchenko,
28 Frontenac Rd.
London, Ontario.

M. Filenko,
40 Strathcona Rd.
St. Catharines, Ont.

Victor Zwetkow
6465 — 43 Ave., Apt. 1
Montreal 410, Que.

В США:

Mr. Alex Konowal,
811 S. Roosevelt Ave.,
Arlington Heights, Ill. 60005.

Mr. Iw. Ivahnenko,
Featherbed Ln.,
Hopewell, N. J., 08525.

Mr. Iw. Hryntko,
4943 N. 12th St.,
Philadelphia, Pa., 19141.

Mr. L. Jemetz,
2941 Amboy Road,
Warners, N. Y., 16134.

Mr. A. Opanashuk,
6300 Clinton St.,
Elma, N. Y., 14059.

Mr. W. Ponomarenko,
5802 Vandalia Ave. S. W.
Cleveland, Ohio, 44144.

У Зах. Німеччині:

Mr. Mychajlo Ihnatenko,
2. Hamburg — Wandsbek,
Lesserstr. — 225
West Germany.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
27, Rue Godefroy,
92 — Puteaux
France.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

МОЛОДА УКРАЇНА

Видає Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК: Ю. КРИВОЛАП

Редакція Колегія.

Адміністратор:
М. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ.

Статті, підписані прізвищем або
ініціалами автора, не завжди
відповідають поглядам редакції.

MOLODA UKRAINA

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee
of the Ukrainian Democratic Youth
Association.

In USA — Association of American
Youth of Ukrainian Descent.

President: G. KRYWOLAP.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ :

Річна передплата: 12 чисел. — На два роки: 24 чисел.

У США:

12 чисел — \$5.00 (амер.); 24 числа — \$9.00 (амер.)

У Канаді:

12 чисел — \$5.00 (канадських); 24 числа \$9.00 (канадських)

Ціна одного примірника у США і Канаді: 50 центів.

В усіх країнах Південної Америки:

12 чисел — \$2.00 (американських); 24 числа — \$3.50 (америк.).

Ціна одного примірника: 0.25 amer. dol.

В усіх країнах Європи:

12 чисел — \$2.50 (америк. дол.); 24 числа — \$4.50 amerik. dol.)

Ціна одного примірника: 0.30 amer. dol.

В Австралії:

12 чисел — \$3.00 (америк. дол.); 24 числа — \$5.00 (америк. дол.)

Ціна одного примірника: 0.30 amer. dol.

Зазначене число після прізвища передплатника означає останнє число журнала, за яке заплачено передплату.

Листування з редакцією про-
симо слати на адресу:

MOLODA UKRAINA

Postal Station "E", Box 8

Toronto 173, Ontario, Canada

а передплату та листування з
адміністрацією на адресу:

MOLODA UKRAINA

administration

P. O. Box 416

WILLOWDALE 442, ONTARIO

CANADA

В ЦЮМОУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ: Т. Шевченко, Г. М. Енценсбергер, Т. Матвієнко, М. Студецький — Поезії. С. Голубенко — Будеш, батьку, панувати. І. Пільгук — Грозовий ранок. Історичні пам'ятки Поділля. Слово голови ЦК ОДУМ-у. В. Лукаш-Боднарук — По Південній Америці. З одумівського життя. Різне

На обкладинці: І. Котляревський. Робота художника Федора Глущака.

"Літ. Україна"

Тарас ШЕВЧЕНКО

НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ КОТЛЯРЕВСЬКОМУ

Сонце гріє, вітер віє
З поля на долину,
Над водою гне з вербою
Червону калину.
На калині одиноке
Гніздечко гойдає, —
А де ж дівся соловейко?
Не питай, не знає.
Згадай лихо, та й байдуже...
Минулось... пропало...
Згадай добре, — серце в'яне:
Чому не осталось?
Отож гляну та згадаю:
Було, як смеркає,
Защебече на калині —
Ніхто не минає.
Чи багатий, кого доля,
Як мати дитину,
Убирає, доглядає, —
Не міне калину;
Чи сирота, що до світа
Встає працювати,
Опиниться, послухає;
Мов батько та мати
Розпитують, розмовляють, —
Серце б'ється, любо...
І світ божий, як Великдень,
І люди, як люди.
Чи дівчина, що милого
Щоденъ виглядає,
В'яне, сохне сиротою,
Де дітись, не знає;
Піде на шлях подивитись,
Поплакати в лози, —
Защебече соловейко, —
Сохнуть дрібні слізни.
Послухає, усміхнеться
Піде темним гаєм...
Ніби з мілим розмовляла...
А він, знай, співає.

Та дрібно, та рівно, як Бога благає,
Поки вийде злодій на шлях погулять
З ножем у халіві, — піде руна* гаєм,
Піде та замокне — нашо щебетать?
Запеклу душу злодія не спинить,
Тільки стратить голос, добру не навчитъ
Нехай же лютує, поки сам загине,
Поки безголов'я ворон прокричить.
Засне долина. На калині
І соловейко задріма.
Повіє вітер по долині, —
Пішла дібрівсью руна
Руна гуляє, божа мова.
Встануть сердеги працювати
Корови підуть по дібріві,
Дівчата вийдуть воду брати,
І сонце гляне — рай та й годі!
Верба сміється, свято скрізь!

Заплаче злодій, лютий злодій,
Було так перш — тепер дивись:

Сонце гріє, вітер віє
З поля на долину;
Над водою гне з вербою
Червону калину.
На калині одиноке
Гніздечко гойдає.
А де ж дівся соловейко?
Не питай, не знає.
Недавно, недавно у нас в Україні
Старий Котляревський отак щебетав;
Замок неборака, сиротами кинув
І горе і море, де перше витав.

Де ватагу пройдисвіта
Водив за собою, —
Все осталось, все сумує,
Як руїни Трої.
Все сумує, — тільки слава
Сонцем засяла.
Не вмре кобзар, бо навіки
Його привітала.
Будеш, батьку, панувати
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!

Праведная душа! Прийми мою мову
Не мудру, та щиру — прийми, привітай.
Не кинь сиротою, як кинув діброви,
Прилини до мене, хоч на одне слово,
Та про Україну мені заспівай.
Нехай усміхнеться серце на чужині
Хоть раз усміхнеться, дивлячись, як ти
Всю славу козацьку за словом єдиним
Переніс в убогу хату сироти.
Прилинь, сизий орле, бо я одинокий
Сирота на світі, в чужому краю,
Дивлюся на море широке, глибоке,
Поплив би на той бік — човна не дають.
Згадаю Енея, згадаю родину,
Згадаю, заплачу, як тая дитина.
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.
А може, я й темний, нічого не бачу,
Злая доля, може, по тім боці плаче, —
Сироту усюди люди осміють.
Нехай би сміялись, та там море грає,
Там сонце, там місяць ясніше сія,
Там з вітром могила в степу розмовляє,
Там не одинокий був би з нею й я.

Праведная душа! прийми мою мову
Не мудру, та щиру. Прийми, привітай.
Не кинь сиротою, як кинув діброви,
Прилини до мене хоч на одне слово
Та про Україну мені заспівай!

(Ст.-Петербург 1838 р.)

* луна.

Сергій ГОЛУБЕНКО

БУДЕШ, БАТЬКУ, ПАНУВАТИ ПОКИ ЖИВУТЬ ЛЮДИ

До 200-ліття з дня народження Івана Котляревського

Пройшло два століття з дня народження Івана Котляревського, батька і основоположника нової української літератури, з іменем якого зв'язане наше національне відродження і тріумф рідної мови, що відтоді міцно запанувала в нашому письменстві.

Українське національне відродження, що прийшло в чорні часи руйнування решток нашої державності (1775 року зруйновано Запорізьку Січ, 1782 р. стародавні козацькі інституції заступили "губернские учреждения", 1783 р. козацькі полки реорганізовано на загально-імперський зразок, 1785 р. з'явилася лихозвісна "жалованная грамота дворянству", згідно якої з козацької старшини вилупилась жменя "благородного дворянства", а мільйони вільних людей повернено в кріпаків) показало незламність українського духа, самобутність розвитку нашої національної літератури. Воно було також нерозривно зв'язане з національним пробудженням у Західній Європі і доводило, що наші культурні надбання є складовою частиною західноєвропейської культури.

В той час в країнах Західньої Європи почало ширитися зацікавлення життям простого народу, його побутом, повір'ями, звичаями і фольклором, усім тим, що визначало характеристичні особливості кожної нації, відкривало шляхи розвитку романтизму, що прийшов на зміну псевдокласицизму. Появилися друковані збірки народньої творчості та етнографічних записів.

Зростало національне піднесення серед бездержавних слов'янських народів. Вук - Стефанович - Караджіч у Сербії став збирати народні пісні, Адам Чарноцький (Зорян Доленга - Ходачківський) у Польщі закликав земляків записувати фольклор та вивчати народний побут. Павло Шаффарик, Осип Дубровський, Осип Юнгман у Чехії, Варфоломій Копітар у Словенії досліджували мовні особливості своїх народів, укладали для них граматичні норми, вивчали усну народню творчість, записували пісні, казки, легенди і перекази, які передавались з покоління в покоління.

Таку саму працю започаткував на Україні Іван Котляревський, який з молодих років захоплено вивчав народний побут, перший впровадив у літературу живу народну мову, у своїх творах возвеличив минуле України, дав яскраві образи життя різних верств суспільства, змалював їх побут, звичаї, обряди, одяг, страви. Своєю творчістю він довів, що дух української нації невимірний, що ніякі руйнницькі заходи поневолювачів не в силі знищити душі нашого народу, його природного прагнення до свободи, самостійності, вільного розвитку своєї культури.

Народився Іван Котляревський 9 вересня н. ст. 1769 року в родині магістратського канцеляриста в Полтаві. Тут на мальовничих берегах Ворскли,

серед розкішних вишневих садів, в майже сільському оточенні і минули дитячі та школльні роки Котляревського.

З ранніх літ виявив він поетичну обдарованість. Ще під час навчання в полтавській семінарії (1780-1789) його за вміння складати вірші прозвали "ритмачем". В семінаріях тоді приділяли багато уваги вивченю латинської мови. Так Котляревський познайомився там з кращими творами римської літератури, зокрема з героїчною поемою Вергелія (70-19 рр. до н. е.) "Енеїдою", в основу якої покладено міф про походження римлян від троянців, зокрема про походження роду, оспівуваного Вергелієм імператора Октавіяна Августа, — від Енея, сина троянського царя Анхіза і богині Венери. Вергелій з пишною урочистістю описував мандри Енея і троянців, підкреслюючи важливість заснування Енеєм Римської держави. "Енеїда" Вергелія не тільки стала національною епопеєю римлян, а за її художню довершеність була перекладена на багато мов. В семінаріях докладно вивчали цей твір, як непревершений зразок епічної поеми. Учні мусіли не тільки заучувати напам'ять великі уривки з поеми а й писати власні літературні вправи, наслідуючи її стиль.

Після виходу з семінарії Котляревський деякий час працював канцеляристом, а потім домашнім учителем панських дітей. Відзначаючись з юніх літ великою любов'ю до простого народу, до його звичаїв і фольклору, Котляревський любив відвідувати народні гуляння, весілля, "бував він на зборищах і забавах простолюдів і сам переодягнений, брав участь у них, уважно вслухався в народну мову, записував пісні й слова, вивчав звичаї, обряди, повір'я, перекази українців, ніби підготовляючи себе до майбутньої праці", — писав його перший біограф С. Стеблін-Камінський.

Близько 1794 року Котляревський розпочав працю над своєю "Енеїдою".

Бурлеско-травестійна жартівлива переробка поеми стародавньо-римського поета Вергелія не була оригінальним винаходом Котляревського. Переробляли її в різних країнах і в різні часи: в Італії Ляльо (16 ст.), у Франції Поль Скаррон (17 ст.), у Німеччині Альйоз Блюмавер (18 ст.). У Росії поет Микола Осипов переробив "Енеїду" в 1791 році, а закінчення до його переробки дописав у 1796 році А. Котельницький. На Україні Опанас Лобисевич у творі, що не зберігся, переодягнув Вергелієвих пастухів в українські кобеники.

Бурлеско-травестійні твори були поширені в літературі 18 ст., зокрема в українській. Нові віяння часу вимагали наближення літератури до життя і народу.

Травестія Котляревського не подібна на інші, вона цілком оригінальна. Він дещо змінив її від-

кидаючи, скорочуючи або поширюючи певні розділи. Стиль поеми Котляревського міняється від бурлескої розповіді в перших розділах до піднесеної оспіування любові до батьківщини, геройму, відваги, самопосвяти, зображення зворушливих прикладів побратимства і змалювання батальних сцен.

Великий вплив на зміст і поетичний стиль твору Котляревського мали давні інтермедії та інтерлюдії, вертеп, Різдвяні та Великодні вірші, твори мандрізних дяків.

Котляревський використав у своїй поемі лише сюжет Верлігієвого твору. Як завважує поет Олесь Бабій у передмові до видання "Енеїди" у видавництві "Батьківщина" (Львів, 1936) — "Енеїда Вергелія була для Котляревського тільки тим, чим с для української дівчини куплена канва, на якій вона вишиває пишні і прекрасні вишивки в українському стилі, а ті вишивки зовсім заслоняють ту канву." Котляревський розвінчув величних і поважних героїв поеми Вергелія, українізував їх, наситив зміст барвистим народнім кольоритом, під виглядом древнє - римських персонажів яскраво змалював цілу панораму життя різних шарів українського суспільства, вивів типи і події з навколошньої дійсності. "Енеїда — це не тільки гумористична трагедія звісного Вергелієвого оригіналу, це великий образ політично-суспільного і культурного побуту на Україні на переломі XVIII і XIX століття", писав Богдан Лепкий у вступі до творів Котляревського, видання "Українське Слово" в Берліні в 1922 році.

У Котляревського не Еней з троянцями скитаються після погрому Трої, а запорожці по зруйнуванні Січі мандрують, шукаючи собі притулку. Вдача, мова, звичаї, поведінка, одяг і зброя Енея та його супутників є типово запорізькі. Пливучи по морю, вони "про Сагайдачного співали, либонь співали і про Січ", "Полтавську славили шведчину", згадували "як під Бендер'ю воювали" та інші події з української історії.

З великою пошаною ставиться Котляревський до минулого України, згадує історичні постаті Сагайдачного, Дорошенка, Залізняка, возвеличує нашу давнину, виспівує заповзятість козацького війська:

Так вічной пам'яти бувало
У нас в Гетьманщині колись
Так просто військо шикувало,
Не зневиши: "Стій! Не шевелись!"
Так славні полки козацькі
Лубенський, гадяцький, полтавський
В шапках було як мак цвітуть
Як грінуть, сотнями ударять
Перед себе списи наставлять
То мов мітлою все метуть.

Любов до батьківщини вважав Котляревський найбільшою силою, проти якої не може протистояти ніякий ворог, яка змітає все на своєму шляху:

Любов к отчизні де геройть,

Хата І. Котляревського. Малюнок Т. Шевченка

Там вража сила не остоїть,
Там грудь сильніша од гармат.

І тому на познайомленні поет закликає до посвячення для добра народу, до виконання за всяку ціну своїх обов'язків перед суспільством, хоч би довелося забути про всіх, навіть про своїх батьків:

Де общее добро в упадку,
Забудь вітця, забудь і матку,
Лети повинність ісправлять.

Характеристичною рисою поеми є також рішуче засудження кріпаччини, що її накинула Україні Росія. Еней під час своєї мандрівки по пеклу бачить там багато поміщиків, засуджених на великі муки за жорстоке поводження з селянами-кріпаками:

Панів за те там мордували
І жарили zo всіх боків,
Що людям льготи не давали
І ставили їх за скотів.
За те вони дрова возили,
В болотах очерет косили,
Носили в пекло на підпал.
Чорти за ними приглядали,
Залізним пруттям підганяли,
Коли якийсь з них приставав.

Злочини грішників, з якими зустрічається Еней, доконані на побутовому тлі. Перебувають у пеклі, крім жорстоких дідичів, урядовці і канцеляристи за хабарництво, зловживання своєю владою, крутість, підкупність, купці і торгівці, що "поганий продавали крам", невірні жінки та багато інших.

Натомість з великою прихильністю згадує Котляревський скривдженіх долею людей, які зазнавали в житті багато горя, зліднів і своїми терпіннями заслужили собі Небесне Царство:

Це — що з порожніми сумками
Жили голодні під тинами,

Еней був парубок моторний... Мал. А. Базилевича

Собак дражнили по дворах;
Це ті, що "Біг дасть" получали,
Це ті, яких випроводжали
В потилицю і по плечах.

Багатство етнографічних деталів, докладний опис народніх одягів, хатнього устаткування, страв, ігор, танків, музики, обрядів, похоронів, поминок, ворожіння роблять поему визначною й з боку пізнання українського побуту тих часів.

З великою яскравістю описаній бенкет у Ди-
дони:

Тут їли різнії потрави,
І все з полив'яних мисок,
І самі горкій приправи
З нових кленових тарілок.
Свинячу голову до хріну
І локшину на переміну.
Потім з підливою индик,
На закуску куліш і кашу,
Лемішку, зубці, пуртю, квашу
І з маком медовий шулик.

Веселим гумором віє і від сцени народніх ігор:

Тут всяку всячину іграли
Хто як і в віщо захотів:
Тут інші журавля скакали
А хто од дудочки потів.

Кольористична також сцена ворожіння. У по-
емі виступила ворожка

І зараз в горщечок наклала
Відьомських різних — всяких трав,
Які на Константина рвала,
І те гніздо, що ремез клав:
Васильки, папороть, шавлію,

Петрів батіг і конвалію,
Любисток, просерень, чебрець —
І все це налила водою
Погожою, непочатою,
Сказавши скількість і словець.

Описуючи дарунки Латина, Котляревський сповідає про багатство і родючість рідної Полтавщини:

Латиш по царському звичаю
Енею дари одрядив:
Лубенського шмат караваю,
Корито опішнянських слив,
Оріхів київських смажених,
Полтавських пундиків пражених
І гусачих п'ять кіп яєць;
Рогатого скота з Липянки,
Сивухи відер з п'ять Будянки,
Сто Решетилівських овець.

Поему характеризують живий народній гумор, дотепність, добірна соковита народня мова. У знаменно підібраних для своїх героїв епітетах, порівняннях, паралелізмах, зіставленнях Котляревський розкриває характер тих типів і своє ставлення до них.

З великою іронією зображені мешканці Олімпу. Зевс "кружляв сивуху і оселедцем заїдав". Юнона "розкудкудакалась як квочка". Нептун "шатнувся зараз із запічка". Під їх виглядом вивів Котляревський петербурзьку бюрократію.

Гумористично представлена троянці, які "брагу кухликом тягли та і горілочку хлестали". Еней,

Так славній полки козацькі... Мал. А. Базилевича

їх кошовий "так розходився як на аркані жеребець" і "мутив, мов на селі москалъ".

Характеристики персонажів вражають дотеп-

Еней не марно тратив врем'я... Мал. А. Базилевича

ністю і все тим самим веселим гумором. Дидона — "розумна пані і моторна", "трудяща, дуже працьовита, весела, гарна, сановита, біднячка — що було вдова".

Шар Латин — "старий скупище", що "дріжав як Каїн за алтин". Його донька Лавина — "одиначка, хазяйка добра, пряха, швачка", "чепуруха, проворна, гарна і моргуха", "червона, свіжа як кислиця і все ходила павичом, дородна, росла і красива, приступна, добра, не спесива, гнучка, юрлива, молода". В цих характеристиках Котляревський широко використав народні приказки, прислів'я і казкові звороти.

Над своєю поемою Котляревський працював 26 років, як писав про це у листі до свого приятеля, письменника Гнідича. Але ще в процесі праці перші три готові частини в численних рукописних примірниках ширились серед українського панства, викликаючи загальне схвалення.

Конотопський шляхтич і меценат, відомий своїми щедрими датками на національно-культурні цілі Максим Парпур, прочитавши перші три пісні "Енеїди", належно оцінив їх велике культурне значення і, щоб вони не загубились, задумав їх видати і шукав автора, щоб дістати в ньюго згоду, але Котляревський від 1796 року перевував у війську, так що Парпур не міг його віднайти і видав перші три частини "Енеїди" окремо книжкою, не маючи згоди автора.

Так у 1798 році вийшла славнозвісна "Енеїда", що знаменувала українське національне відродження. Цікаво, що російський поет Пушкін, який відіграв у розвитку своєї літератури ту саму роль, що Котляревський в українській, і впровадив живу народну мову в російську літературу, народився щойно в 1799 році. Отже, коли на Україні вже тріумфував національний ренесанс, Пуш-

кіна ще не було на світі. Так виглядає супроти України російська література, як література "старшого" брата.

Наприкінці 1804 року Котляревський створив оду до князя Куракіна, вітаючи цього губернатора Лівобережної України з Новим 1805 Роком. Твір також був написаний у формі травестії і Котляревський звертався до героїв греко-римської мітології з веселими і гумористичними закликами:

Гей, Орфею, небораче!
Де ти змандрував од нас?
Як би тілько ти, козаче,
Мні під сей згодився час!
Кажуть про тебе іздавна,
Що у тебе кобза гарна,
Кобза дивная така,
Що лиш забрязчиш руками,
То і гори з байраками
Станут бити голапка.

Котляревський вітав князя з Новим Роком за його заслуги та людяність, за те, що він був відомий противник кріпаччини і боровся проти зловживань урядників та хабарництва суддів. Пантелеїмон Куліш засудив цей вірш як підлабузницький, не розуміючи з яких причин вітав Котляревський Олексія Куракіна. Пізніше Іван Франко виказував, що цей твір "навіянний новочасним духом гуманності й лібералізму".

У війні з Туреччиною в 1806 році Котляревський брав участь і воював під Бендерами, про що згадував в "Енеїді".

Видання його славної поеми було повторене в 1808 році, а роком пізніше (1809) сам Котляревський видав уже чотири частини, додаючи низку змін у раніш оприлюднений текст. У першій половині 20-х років 19 ст. він вивершив п'яту і шосту частини, але вони з'явились лише в періодичних виданнях. Закінчена "Енеїда" вийшла щойно в 1842 році, вже після смерті Котляревського.

Від 1810 року Котляревський працював як головний наглядач будинку для виховання дітей незаможних дворян. На цій посаді змалював його Шевченко в повісті "Близнята".

Під час походу Наполеона на Москву в 1812 році Котляревський за дорученням генерал-губернатора князя Лобанова-Ростовського заходився формувати кінний козацький полк і дістав за це чин майора, діямантовий перстень і 500 карбованців річної платні.

У домашньому театрі Лобанова-Ростовського Котляревський брав участь у виставах і виконував комічні ролі. Коли губернатором став князь Репнін, Котляревський утворив театр для нього і з 1816 року став директором організованого перед тим (1810) полтавського театру. Бачачи брак репертуару для театру, він створив дві п'єси "Наталку Полтавку" і "Москаля чарівника", які були вперше поставлені в Полтаві в 1819 році силами харківської артистичної трупи Штейна. Головні ролі Виборного і Чупруна виконував видатний артист, у майбутньому великий приятель Тараса Шевченка Михайло Щепкін.

Перший в українській літературі пам'ятник сентименталізму, прекрасний твір нашої драматургії "Наталка Полтавка" зобразив зворушливу історію молодої закоханої пари. Їх кохання повне самопожертви і шляхетних вчинків. Переїздом до шлюбу є бідність. Щоб здеснути грошей Петро пішов на заробітки і сім років про нього нема вісток. Наталка вірно кохає його і не хоче чути про шлюб з іншим, але зрешті піддається проханням матері з огляду на великі злідні, в яких вони перебувають. Повернувшись Петро дізнається про заручени Наталки і готовий віддати їй всі зароблені гроши, щоб її наречений не докоряв їй за її бідність. Але Наталчин наречений Возний, бачачи взасмну любоз молодої пари, добровільно відступає Наталку Петрові. "От такі то наші полтазці, — каже приятель Петра Микола: — Коли діло піде, щоб добре зробити, то один перед другим хватается."

Котляревський перший у нашому письменстві створив глибоко - національні образи Наталки, Петра, Миколи, розкрив у них властиві українські людині високі моральні якості — побожність, чесність, працьовитість, вірність у слові, дружбі і коханні, ніжність, людяність. Вперше на українській сцені з'явився правдивий і багатогранний дівочий тип. Закохана в Петра і вірна своєму глибокому почуттю дівчина, слухняна материнської волі донька, працьовита і розумна людина — така Наталка. Вона всіма силами захищає своє право на кохання і бореться за своє щастя. Петро наділений рисами щирості, терпеливості, покірливості. Мова Наталки і Петра — лірична, емоційна, подібна до народньої пісні, сповнена прислів'їв.

До твору Котляревський увів чимало оригінальних і створених народних пісень, які розкривають духовний світ героїв та урізноманітнюють дію. Такими є народні пісні: "Дід рудий, баба руда", "Ой під вишнею, під черешнею", запозичене в Григорія Сковороди "Всякому городу нрав і права", "Ой мати-мати, серце не вважає", "Чого ж вода каламутна", "Гомін, гомін по діброві", "Сонце низенько", "У сусіда хата біла", "Ой за того Петруся". Пісні, що їх уклав сам Котляревський: "Віють вітри, віють буйні", "Видно шляхи полтавські", "Віс вітер горою", "Ой я дівчина полтавка" своєю мовою, стилем, поетичними засобами не різняться від народніх пісень.

Глибока національність образів, ніжність і зворушливість переживань, краса слова, чар народніх пісень забезпечили "Наталці Полтавці" безсмертність на українській сцені.

Характеристично, що цей твір написав Котляревський як відповідь російському письменникові, князеві Дмитрові Шаховському, який створив оперу-водевіль "Козак-стихотворець", де представив Україну в неправдоподібному вигляді і запровадив перекрученою мову. Про цю річ у "Наталці Полтавці" розповідає Виборному Петро, говорячи, що бачив у Харкові п'єсу, де "була Маруся, був Климовський, Продиус і Грицько". На прохання Виборного докладніше розповісти, що робили і говорили дійові особи, Петро від-

Пам'ятник І. Котляревському в Полтаві з 1903 р.

повідає: "Співали московські пісні на наш голос. Климовський танцював з москаlem, а що говорили, то трудно розібрати, бо цю штуку написав москаль по-нашому і дуже поперевертав слова."

— Москаль? — здивовано перепитує Виборний. — Нічого ж говорити. Мабуть, вельми нашкодив і наколотив гороху з капустою — і далі Виборний додає: "От то тільки нечепурно, що москаль взявся по-нашому і про нас писати, не бачивши зроду краю і не знавши звичаїв і повір'я нашого..."

Протиросійськими мотивами пройнятий і другий драматичний твір Котляревського "Москаль чарівник". Котляревський засуджує представника українського панства, судового панича Финтика, який цурається своєї матері і говорить поросійському, з погордою ставиться до української культури і хвалить усе російське. Повчальну лекцію паничеві дає звичайний селянин, чумак Чупрун.

На прохання Финтика заспівати йому хоч одну російську пісню, Чупрун відповідає: "Вашу? А яку? Може соколика або кукушечку? Може лапушку або кумушку? Може рукавичку або підпоясочку? Убірайся з своїми піснями! Правду сказати — єсть що й переймати!.."

Прослухавши російську пісню, яку заспівала йому Тетяна, жінка Чупруна, Финтик захоплений і каже, що українці є природними співаками

і хоч пословиця каже, що хохли нікуди не годяться, але голос в них добрий.

— Нікуди не годяться? — обурюється Чупрун. — Ні, служивий, така ваша пословиця нікуди тепер не годиться. Я тобі коротенько скажу. Іскра дотепу розжеврілась. Ось заглянь у столицю, в одну і в другу, та заглянь і в сенат та кинься по міністрах — та тоді й говори, чи годяться наші куди, чи ні.

Финтик згоден, що тепер багато заслужених, спосібних і відмінних українців є навіть в армії, але пословиця каже інакше.

— Пословиця? — повторює Чупрун: — Коли на те пішло, то і у нас єсть їх про москалів не трохи. Так, напримір — "з москалем дружи, а камінь за пазухою держи". Од чого ж вона вийшла, сам розумний чоловік — догадаєшся.

На насмішки Финтика і його глузування з українців, звичайний простий чумак Чупрун відповідає словами, повними свідомості гідності свого народу, словами гніву і протесту проти національного пригноблення і з вимогою пошани людських прав та з готовістю стати на боротьбу за них. Коли взяти до уваги час створення п'єси (1819), період нищення української самобутності і насаджування кріпаччини, то висловлені в ній національно-політичні ідеї на свій час були гострі та мали велике звучання.

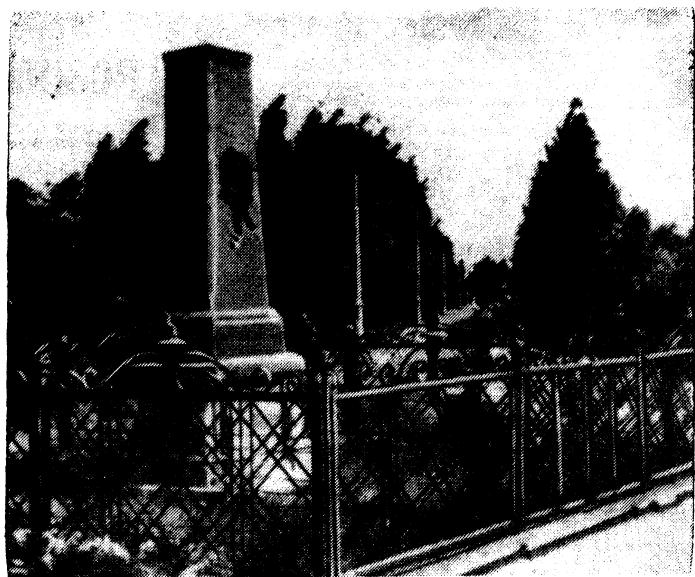
У своїй п'єсі Котляревський засудив тих своїх земляків, які соромляться свого роду і зрікаються його для вигідного життя на службі в понево-лювачів рідного краю.

Своїми драматичними творами Іван Котляревський впровадив селянську тематику не лише в українську, але й в європейську літературу, бо твори цієї тематики пера Жорж Занд почали з'являтися у французькій літературі з 1841 року, "Сільські оповідання" Ауербаха в німецькій — 1843, "Записки мисливця" Тургенєва — 1846 і "Деревня" та "Антін Горемика" Григоровича 1846-1847 у російській, тоді як твори Котляревського були виставлені в 1819 році.

Займався Котляревський також перекладами з французької мови і переклав оду "Сафо" та кілька байок ЛяФонтена.

Помер він 10 листопада (29 жовтня) 1838 року в Полтаві, відпустивши на волю своїх кріпаків. У 1903 році в Полтаві споруджено йому пам'ятник-погруддя, відкриття якого перетворилось на велику протиросійську маніфестацію з протестом проти утисків над українською культурою. У 1952 році в Полтаві відкрито будинок-музей Котляревського.

Творчість Котляревського відіграла епохальну роль в історії українського письменства і визначила шлях його дальнього розвитку. Вона ствердила національну самобутність нашої літератури, розкрила характеристичні риси, притаманні українському народові — волелюбність, життерадісність, оптимістичний погляд, живий народний гумор. Величавий твір "Енеїда" був чудовим зразком бурлеско-травестійної поеми. Образи "Ене-

Могила І. Котляревського

їди" та обох п'єс дали багатий матеріал для пізнання тогочасного життя.

Котляревський збагатив українську літературу новими жанрами оди, п'єси, водевіля, ліричної поезії, що стала народною піснею. Він широко використав багаточіткі скарбницю живої народної мови, мистецькі засоби фольклору, народних пісень, дум, казок, легенд.

Традиції Котляревського ще за його життя продовжували Пузина, Гулак-Артемовський, Квітка-Основ'яненко, Гребінка. Вияви цих традицій поширилися поза межі України. Під впливом Котляревського на початку 19 ст. білоруський поет Вікентій Равінський зі Смоленщини або за твердженнями інших дослідників — Маньковський з Вітебщини створив визначну поему нової білоруської літератури "Энэіда навыварат".

Стиль, ритм, розмір вірша і самий зміст білоруського твору нагадує поему Котляревського.

За творами Котляревського композитор Микола Лисенко створив опери "Наталка Полтавка" та "Енеїда" і скомпонував музику до "Москаля чарівника". Композитор Ярослав Лопатинський написав оперетку "Еней на мандрівці".

Високо цінив Котляревського Тарас Шевченко. У своєму поетичному творі, присвяченому Котляревському з нагоди його ненадійної смерті в 1838 році, Великий Кобзар писав про чари слов'янського співу, порівнюючи з цим співом поетичне слово автора "Енеїди":

Пам'ять Івана Котляревського шанує вся Україна. Його твори є по всіх біблітках і в кожній національно-свідомій родині. "Наталка Полтавка" не сходить зі сцени. Пророчими були слова Шевченка, звернені до Котляревського:

Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди.
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть.

I. ПІЛЬГУК

ГРОЗОВИЙ РАНOK

(Уривок з повісті)

18

Хотілося зблизька глянути на прославлений у піснях тихий Дунай. Іван Петрович тішив себе думкою привітатися з його голубими хвилями. Поруч з ним їхав гонець. Обидва вершники наблизилися до могили з кам'яною бабою. Але на цей раз скіфський прабог мовчанкою зустрів гостей. Поїхали далі, прислухаючись. Нарешті знайомі звуки чабанської мелодії почулися від покрученого вітрами явора. Тут і відбулася зустріч із знайомим чабаном.

— Ви знову завітали до нас, добродію? — привітно обізвався чабан.

— Так, добрий земляче! Хочу, щоб ти допоміг нам зустрітися із задунайськими січовиками.

Чабан нижче насунув на лоба шапку, витяг з торби окраєць хліба, почав гризти і роздумувати...

— Можна, — промовив нарешті. — Вас двоє... Це добре, що небагато. Тільки треба без коней і надягти прості чабанські кобеняки поверх мундирів. Тут недалеко в курені є у мене такий припас. Там залишимо коней.

У чабанському курені напилися води, одягли сіряки, натягли чабанські шапки й пішли. Чабан ішов попереду стежкою, яка вела в густі чагарники. Час від часу він зупинявся, прислухався.

— Вже недалеко берег. Чую, як запахла дунайська вода, — сказав, витяг сопілку і заграв. Потім замовк, прислухався.

— Нікого не чути, — промовив, — підемо далі...

Знову зупинився, заграв. Далеко десь почувся клич:

— Пугу! Пугу!..

— Ага... То озываються наші. Підемо далі.

Знову заграв, і знову почулося вже біжче:

— Пугу! Пугу!

Ходімо швидше, — промовив чабан і вивів на галевину.

Доріжка слалася до берега Дунаю. Чабан все награвав на сопілці. На березі стояли широкі рибальські човни. Біля них поралося шестеро дужих чоловіків. Серед них один виділявся своїм зростом.

— Це наші задунайські січовики, — сказав чабан.

— Кого це ти до нас привів, Омельку?

— Говоріть тепер самі, — звернувся до Івана Петровича чабан.

— Добрий вечір, добре люде! Яка воно вода в цьому Дунаї?

— Диви... То це наш чоловік. Говорить по-козацькому. Звідки родом?

— З Полтавщини!

— О, з нашої рідної Полтавщини?

Дужий задунаєць весь час пильно придивлявся до Котляревського.

— Ми десь, мабуть, зустрічалися? — запитав Іван Петрович.

— Якщо пізнаєте пісню, то зустрічалися. Гомін, гомін по діброві...

— Так! Пізнаю!

— Цебто пізнаєте Семена Битого з Турбай?

— Пізнаю! Добре пізнаю і пригадую той вечір біля корчми!

— Отож кажуть: "Гора з горою не сходиться, а чоловік з чоловіком зустрічаються". Яка ж доля занесла сюди?

— Та доля, що перекотиполем котить людину до Дунаю.

— Może, війна пригнала? Кажіть сміливо правду. Ніхто не видасть. Це мої давні побратими...

Один з них підійшов упритул до Івана Петровича, і він упізнав того, що біля корчми на Полтавському шляху випив з його рук чарку горілли. Була на ньому та ж таки шапка-бирка, лише більше поруділа, подірявилася.

— Ех! Закаблукам лиха дам! — топнув він ногою, зрадівши з такої негаданої зустрічі.

— Ми оце вийшли зустрічати військо, що йде на турків. Натерпілися під владою бусурманів, — поважно сказав Семен Битий.

— Хочеться своїх людей зустріти. Рідну мову почути, — додав інший.

— Та довідатись, чи не залишилося там, на Україні, хоч якихось залишків нашої колишньої справжньої Січі, — повагом заговорив старий задунаєць.

— Пішли чутки, що тим, хто виступить проти турків, буде даровано давні січові права. День-у-день, ніч-у-ніч тільки й тішими себе думкою про поновлення нашого Запорожжя.

— Тут є й такі, що билися з турками у козацькому війську Антона Головатого. Не помандрували на Кубань і отaborилися в Задунайській Січі.

— Та й іржу зігнати хочеться з наших шабель, мушкети перевірити... Бо вже й світ замакітровився нам.

— Отож хочеться зустрітися з тим військом, що на турка йде. Może, почуємо щось...

— То, вважайте, що ви вже зустрілися з цим військом... Хоч з одним його воїном.

— Ось хто ти такий. А ми дивимося, що в простій сірячині...

Іван Петрович скинув шапку, відгорнув полу кобеняка, і всі побачили на ньому військову форму.

— Ми раді цій зустрічі, — продовживав Семен Битий. — Давно чекаємо на таку нагоду. На березі Дунаю зібралися багато січовиків, що виступають проти турецької зверхності і ненавидять султанських яничарів.

— То братаймося, славні лицарі Задунайської Січі!

— Запрошуємо до наших куренів.
— Вирушаймо, братове!

Іван Петрович наказав гінцеві повернутися до штабу, повідомити про місце зустрічі з задунайськими запорожцями, а завтра на цьому ж місці чекати нозих погідомлень. Сам сів із задунайцями в човен. Під дужими ударами весел човен помчав по Дунаю.

— Тут можна й пісню затягти, — промовив Семен і почаз:

Розлилися круті бережечки,
Гей, гей, по роздоллі...

Пісню підхопили дужі голоси:

Гей, гей, по роздоллі;
Пожурилися славні козаченky
Гей, гей, у неволі.

Спізав з січовиками Іван Петрович. Хвили закружилися чорним гайворонням. піною билися об човен і котили пісню широку, як Дунай. Здавалося, що нема такої сили, перед якою могла б зупинитися людина з рідною піснею у своєму серці, з почуттям вірного побрратимства.

Червонясті відблиски заходу обливали гребців, і вони здавалися казковими героями, виплеканими в мріях поета про сміливих троянців, що завжди у хвилини душевної тривоги з'являлися до нього в гості.

Лягали вже сутінки, коли причалили до плавного берега. Тихо. Тільки хвиля плеще, лоскоче кілька човнів на самотньому березі. Аж ось сколихнулася тиша, і по Дунаю покотилося дуже: "Пугу!" То Семен Битий подав звістку. Швидко з хащів почали виринати озброєні люди.

— Гостя привіз! — гукнув Семен.

На березі скучились січовики. Довідавшись про прізвище гостя, один з ватаги запитав:

— Чи не той Котляревський, що про нас написав книжку... "Енеїдою" звуться. Тут є такий втікач-бурсак, що читає нам і потішає. Доладна книга. Наче наші мандри та пригоди описано.

Іван Петрович, здивований такою розмовою, скромно відповів:

— Якщо не цурається Івана Котляревського, то це буду я, що жартома написав книгу... Та не закінчив ще її.

Хтось з гурту обізвався:

Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак...

— Такого б нам за отамана!

— Щоб справді заворушилася Січ! А то лише рибу ловимо, тютюн товчено та нужу б'ємо. Аж занудило вже...

Цілою ватагою обсліни задунайці багаття. Здебільша це була козацька голота — пішаниця та ті, що ловили рибу в отамана Губи Івана. Були й кінні козаки. Серед гурту виділялися сивугани, що знали Залізняка і Гонту, пригадували руйнування Січі в 1775 році. До голосу їхнього прислухалися молоді.

Коли наварили галушок, напекли чабаків та прикотили два барила горілки, зручніше повмощувалися всі у тісніше коло. З рук у руки пере-

ходив кухоль. Наливав його старий запорозький дід, сидячи на барилі.

— Цього срібного кухля ще з Січі приніс, — говорив він. — Коли візьму його в руки, то ніби вітер повіс з Великого Лугу. Ще з покійним Петром Калнишевським пили разом з цього кухля. Хай легко йому гикнеться в раю, якщо душа не потрапила в пекло.

— Пекло таких не приймає, — жартома зауважив другий сивуган, — бо багато він бив поклонів, спокутуючи гріхи понад двадцять років у Соловецькому монастирі.

— А погрішив, мабуть, тим, що не послухав ради козацької... Повірив, що Січ перенесуть на нове місце...

— Куди ж її переносити, коли всі землі січові роздано Потьомкіну, Прозоровському та іншим.

— Вип'ємо на згадку про останнього кошового отамана Запорозької Січі! — промовляв, частуючи, старий січовик.

— А може, він не останній був? — обізвався молодший.

— От і зараз козацтво заворушилося... Може, ще зайде нам сонце з Великого Лугу? — додав другий.

— Не гаразд запорожці зробили, не гаразд, — мовив, ставлячи кухля на землю, січовий дід. А слідом хтось продовжив ці слова піснею:

Ой не гаразд, чи не гаразд,
Нічого робити.
Запрягайте коні й воли,
Йдіть на Кубань жити...

— Хто на Кубань, а хто сюди, за Дунай... А де знайдеш втрачене?

— Сказано, степ та воля — то козацька доля!

— Та й та за водою попливла.

— Були часи, і ми жили як вареники в маслі.

— Або як у попа за пазухою, — жартувала сірома та скаржилася на багатіїв, на Івана Губу і Трохима Гайдабуру, що тримали в своїх руках рибальську флотилію.

Втрутися, жартуючи, в розмову Семен Битий:

— Треба вам, голодранцям, придбати вуздечки! А коней дасть славний волох Тудор Владимиреску. Ходив і я до нього. Приніс вуздечку, а він зустрів та й питав: "Де ж твій кінь?" — "Нема, — кажу, — тільки одну оброть маю". А він подивився на мене, похитав докірливо головою і подарував мені такого вороного, що землю рве копитом.

При цьому Битий заклав пальці в рота, свиснув. У відповідь десь заіржав кінь. Ще раз свиснув — і почулося близче іржання. Назустріч йому пішов Битий і незабаром привів молодого баского коня.

— Візьміть подарунок від задунайців, — промовив, звертаючись до гостя. — Цей кінь виконавши за запорозькими звичаями. Сатаніє і рве землю, коли ворога почує, а помчить у бій. то очі вогнем палають. Візьміть коня, земляче, на знак нашої щирої поваги!

Цей вчинок схвилював Івана Петровича. Присутні задунайці тільки примовляли:

— Оде по-козацькому...

— Ну й Семен... Козацька душа...

Коли з туману почав виринати голубий світанок, Іван Петрович завітав у курінь військового писаря Підлесецького, вів з ним розмову і запросив у штаб для переговорів.

19

Широкий, повнозодий Дунай... Про тихий плин його давно забуті поети складали співи, які линуть за хвилями через століття. Не випити його повені, не вичерпати його глибини. Несе Дунай свої води до моря, пробиваючи гори, прорізуючи широкі долини. Нема йому впину, як розлогим думам поета.

Іван Петрович при кожній нагоді водив напувати коня до тихого Дунаю, черпав пригорщами воду, тамуючи спрагу. Глибінь здавалася такою прозорою, наче в ній відбивалися легендарні герої, які черпали шоломом з Дунаю воду. Хотілося полинути за тим прозорим пливом, піznати в ньому древнього Святослава, що вів бої з гордою Візантією, щоб через багато століть сміливіше було Сагайдачному відшукати шляхи до тієї фортеці, яка під владою турків перетворилася в повитий невільницьким плачем Стамбул.

А тим часом розгорталися події. 15 грудня 1806 року головнокомандуючий російською армією звернувся до задунайського козацтва з відозвою, в якій обіцяв всім втікачам із Січі дати притулок і волю та закликав до спільноти боротьби проти турецьких яничарів.

Швидко відгукнулися на цей заклик задунайці. Набралося понад тисячу козаків. Вони вираздили уповноважених у штаб, де було домовлено про заснування Усть-Дунайського буджацького козацького війська на чолі з кошовим отаманом. Міхельсон обіцяв добути "височайше разрешеніє на восстановление Сечи Запорожской".

Кількість Усть-Дунайського буджацького війська зростала. Було зареєстровано 39 куренів. В один із них — Кущевський курінь — козаки вписали і генерала Міхельсона.

Ширилася слава про задунайське козацьке військо. Прибували сюди втікачі від турецького гноблення з інших країн. Утворилися Сербський і Болгарський курені.

Кошозим отаманом Усть-Дунайського буджацького козацького війська було настановлено Підлесецького. Він розсылав уповноважених в різні місцевості вербувати схочих вступити у військо.

Та хвилювало козаків те, що командування армією порушувало січогі порядки, не дозволяло скликати широкої ради для обрання кошового отамана. Не обраного, а призначеною кошозого мусили визнавати козаки.

Недовго був кошовим Підлесецький. За впису військо втікачів з України його за наказом головнокомандуючого було заарештовано і наставлено кошовим Бучинського. Кількість козацького війська зростала. Весною 1807 року навіть з Волині, Полтавщини прибували втікачі і записувалися до куренів.

Часто відвідував січовиків Котляревський, маючи доручення від штабу корпусу тримати з ними звязки. При таких зустрічах відбувалися щирі розмови. Навколо вогнища сідали січові діди, гуторили билиці, а Семен Битий розповідав про свої мандри, пригоди.

— Синіють ото руїни якогось боярського кубла, — поважно показував у той бік, де виднілися напівзруйновані стіни стародавньої фортеці. — Не думайте, що там тільки сови виютуть та кружляють орли... Збирав туди побратимів давній волох Тудор Владимиреску. Сходилися бідарі — і волохи, і болгари, і наш брат з України... То я йому, бувало, розповідав про свої рідні Турбаї...

Не поспішаючи, з якоюсь поважно урочистістю Семен переказував довгу хвилюючу повість, яку слухав від нього волоський ватахок.

І здавалося, ніби на стінах тих руїн промайнула постать сміливого волоха.

— За цю розповідь, — кінчав Семен, — Тудор нагородив мене подарунком... Шкода, що не маю зараз його при собі... Іншим разом покажу...

— Почекаємо іншого разу, хоч і не чекається нам, — обізвався старий січовик. — Всюди доводиться лише чекати...

— От і генерал Міхельсон чекає, коли штурмувати Ізмаїл, — з гумором додав другий.

— Ех, якби сюди такого, як Іван Сірко, то не їли б так довго з казанів галушок під Ізмаїлом!

— Ха-ха-ха!

А Іван Петрович слухав дотепні розмови, і складалися рядки поеми:

Латин старий був не рубака
І воювать не любив,
Од слова смерть він неборака
Був без душі і мов не жив.

Слухав Іван Петрович розмови, наповнені жартами, дотепами, легендами, і від цього здавався ще ширшим, просторішим несходимий світ, ще далі сягав зір за пливом води, що ринула в широке безмір'я.

Кожна зустріч Котляревського з задунайськими січовиками була для поета наче святом. Та недовго тривали ці зустрічі. Одного разу було викликано Котляревського до штабу і повідомлено про рескрипт царя Олександра Первого на ім'я Міхельсона від 20 липня 1807 року, в якому говорилося:

"За чутками, що поширились в Новоросійському краї, про заснування на Дунаї Запорозької Січі, виникли між селянами різні занепокоєння, непокірність і втеча в Молдавію. Цілі села залишають місця проживання і озброєною рукою, чинячи опір земській поліції, пробираються за кордон... Знайшовши, що заснування це викликає в прикордонних губерніях між кріпаками шкідливі наслідки, доручаю вам заведення на Дунаї Січі припинити і все, що досі було зроблено в цій справі, скасувати."

Вислухавши цей рескрипт, Іван Петрович похилив голову, подумав: "Пізнаю руку Аракчеєва..."

ЦІННІ ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ СУЧАСНОГО ПОДІЛЛЯ

(Продовження)

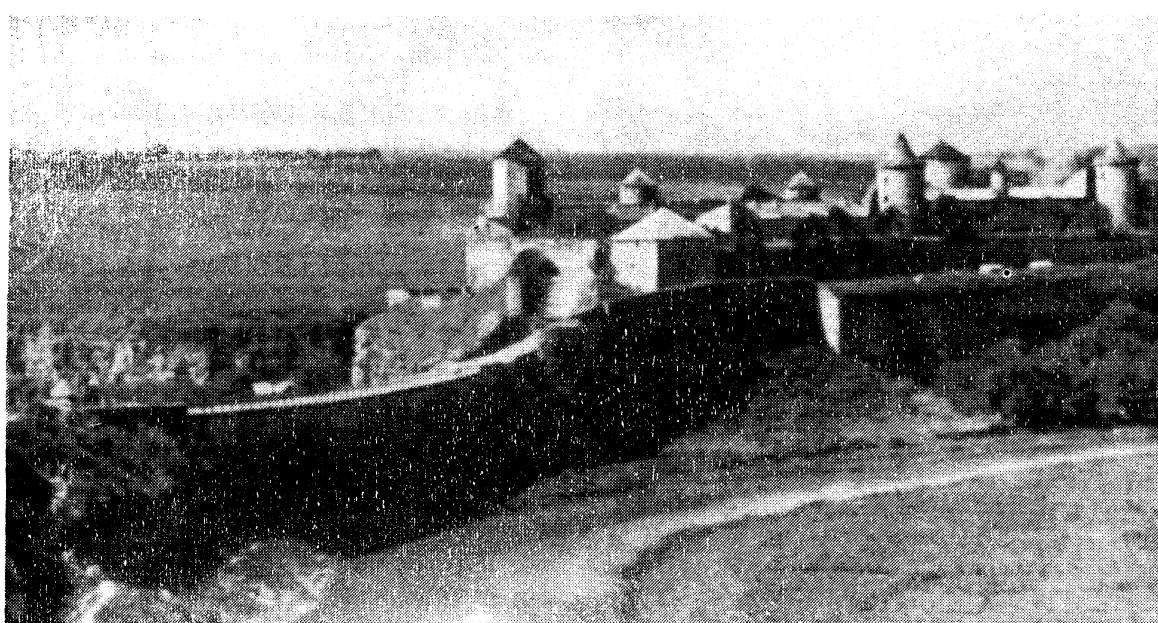
Теперішній Кам'янецький Музей розташований в колишній фортеці. Щорічно сюди приїздить понад 50 тисяч людей помилуватись нашою фортецею її містом. Скоро рік як відсвяткували ми 900-річчя нашого Кам'янця. Чудові то були дні, повні творчої наснаги. Лежить через нашу фортецю і далекий шлях туристів од Прибалтики у Закарпаття. Тож, уявіть собі, як цікаво вивчати історію цього міста. А в цьому полягає мое зацікавлення.

Невідомий тепер наш старий Кам'янець. На сході дійшли житлові квартали аж до вокзала; на південному сході споруди й будівлі зупинились аж на Цибулівці; а на захід простяглися майже до Голоскова. Маємо три інститути, багато спеціальних шкіл, середніх (гімназій) п'ять; спеціальних, з яких виходять фельдшери, інженери, геологи, електрики та інші, теж маємо 5, а всіх навчальних закладів у місті є понад 40. Є чудова музична школа, ботанічний сад, відомий далеко в Європі; хороша в нас теж художня майстерня. Роботи наших майстрів уже побували на республіканських виставках. Це дуже важно, бо вимоги нашого глядача надзвичайно великі. Адже ми господарі великої спадщини Репіна, Шевченка та інших рідних мистців. А така школа прищеплює тверезі погляди й смаки людей. Є хороша студія, якою керує молодий кам'янчанин, що закінчив художню Академію в Ленінграді. Ото зібралися хлопці й дівчата, побудували собі в парку майстерню саме при виході на Польські фільварки, й учатися після роботи. Є знамениті художники, які вийшли з нашого міста. Це — графіки Кукурудза й Грузберг та живописець Яблонська. Її картина "Хліб", написана

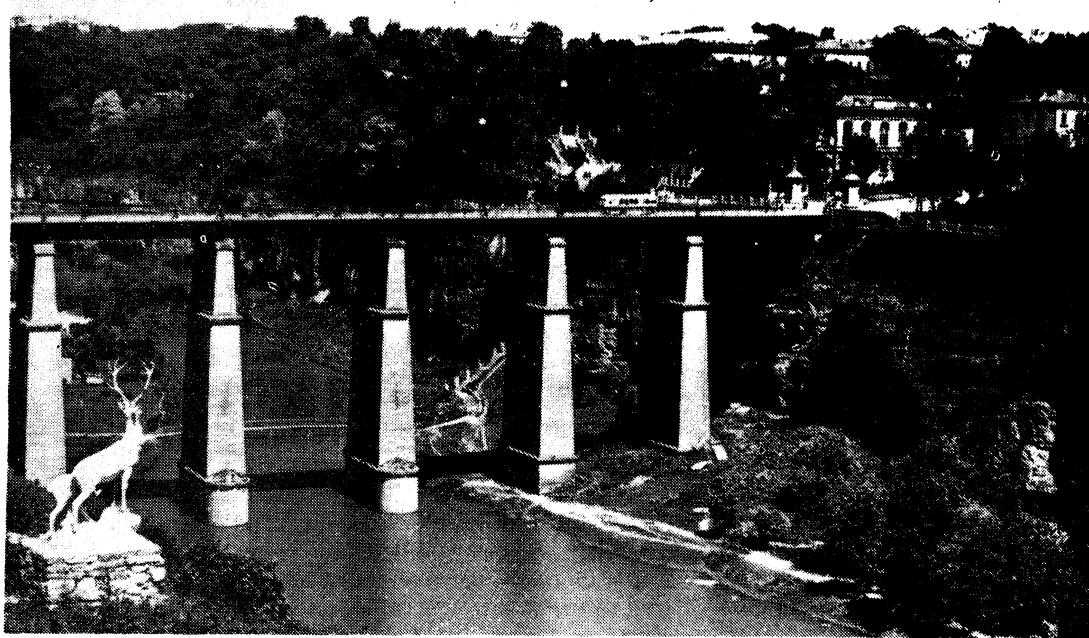
на на току в селу Летаві. Живі люди вміщені на ній. Ця картина вже мандрувала по Італії, і її до нестяями аплодував Рим, Неаполь, Мілан. Що ж. Годі вважати українське мистецтво чимсь другорядним. Народ наш повен творчих сил. Краса нашої Матері-України дає ту іскру, яку люди Божою звуть, і мистецтву нашему належить велике майбутнє.

За останні декілька років у Кам'янці було аж 8 виставок-пересувок з Москви та з Києва. Найкраща з них була Київська, що відбулась чотири роки тому. Відбувається виставка в столиці, а після п'ять років мандрує по країні. От тоді й широкі кола глядачів і оцінюють, чого вартий художник. Тоді і в міському кам'янцькому Музей як рій або завірюха. Знайомляться глядачі і з прикладним мистецтвом Китаю та Індії. На такі виставки йдуть люди навіть із сусідніх областей. Буває, що по три тисячі відвідувачів у день приходить. Беремо часто виставки з фондів Третяковки й Ермітажу. Ось таке про дещо в нашему місті можна сказати. Не знаю ваших смаків і нахилів, бо про те саме і розповів би. Тому мимохіт розповідаю про мої власні інтереси, про те, чим живу.

Чи пам'ятаєте, може, Бакотський скельний монастир, такий улюблений нашим народом? Це жива історія про колишню столицю Поділля Бакоту. Ще до християнства там у штучних печерах був язичеський храм, а з XI-го століття став християнський, а сама Бакота стала столичним містом наших подільських прадідів. В 1431 році в час війни за Поділля, яка велася між Польщею й Литвою, Бакоту-місто знишили вороги. Зруйнували місто, яке було ровесником Києва та

Замок XVI-XVII ст. у Кам'янці-Подільському

Новопланський
міст
в Кам'янці-
Подільському

польського Кракова. (Легко сказати!). А монастир жив своїм тихим життям. Десь у XVI столітті землетрус зламав монастирську церкву; вівтарна частина її залишилася в печері, а решта скотилася в Дністер. Минулися віки... В 1890 р. професор В. Антонович розкопав підземелля і здобув тут чудові фрески й напис на стіні. Цей напис публікувався, як одна з найдавніших слов'янських письмових пам'яток. А професор Полевої, автор "Історії Русской словесності" назвав той підземний напис "Ушіцкіє камні" тому, що це відкриття сталося біля м. Ушиці.

Отож, тепер кам'янецький музей спільно з чорновецьким розкопує Бакоту. (Чорновці старовинне руське місто, що було до 1917 р. в складі Румунії). На урочищі "Дворець" відшукали руїни палацу часів Данила Галицького; до його володінь належало це місто, яке за допомогою зрадника без бою взяли татари в 1255 році. Вони, однак, Бакоту не зруйнували, а зробили це нові вороги. От так ділили чужу землю, знекровлювали народ, убивали чудову самобутню культуру наших дідів...

Після розкопок палацу будуть далі шукати дитинець-фортецю. А два роки тому на панівецькій дорозі випадково було зроблено ще одне нове відкриття. Для цукрового заводу щось там будувалось (тепер у нас такий завод там, що за добу переробляє 25 тисяч центнерів буряка). От ескаватор потрапив на поховання скітського царя. Знайдено було величезну цінність: — озброєння й царські атрибути, та на жаль, все це в жалюгідному стані, бо ніхто не підозрював про могилу, й машина все зім'яла. Особливо цікавий амулет з щелепи індійського леопарда. Як він прибув сюди? Які звязки, які народи тут перебували? Ось загадка...

Зараз готуємо виставку пам'яті Великого Тараса. Знайшли місце, де він у 1846 році перебував.

вав у Кам'янці. Та про це все напишу пізніше, тоді, як одержу відповідь. Думаю, що які б там океани людей не розділяли, то є все ж таке, що не розділиш: це — єдність походження...

Скажу Вам ще ось що: археологія то — моя стихія. Те, що ви сказали на тему кам'янецьких печаток, зразу ж полонило душу. Чи це не Січинського, покійного, ця стаття? Дістав був я з Праги книжку його "Чужинці про Україну". Чудова річ! Я впovні ту книгу використав. Цікавлюся також і геральдикою та сфрагістикою. Герби й печатки свідчать про багато з історії. Ось що мені відомо і про подільський герб. Коли утворювалась у 1795 р. Подільська Губернія, а при тому давали їй герб, то в офіційному указі згадувалось, що такий герб був у Поділля ще за часів Київської Русі. Але більше ніхто нічого про це не пише. Безперечно, потрібно більше й докладніше вияснити таке положення.

(ПРИМІТКА ПЕРЕПИСУВАЧА. Щодо герба Поділля, то автор листа помиляється: подільського герба за часів Київської Русі не могло бути, бо тоді ще взагалі ніяких гербів у повному розумінні цього слова не було в Україні. Справжні герби, як певні геральдичні знаки, постали в Європі щойно у XII столітті. Натомість на всіх українських землях віддавна існували різні інші емблеми — культові, родові, маєткові й т. п. відзнаки, елементи яких пізніше нерідко лягали в основу дійсних гербів).

Ось ще трохи археології. Довідався, що знову трошки копали кам'янецьку фортецю. Знов знайшли доказ, що ніякі литовські приблуди не будували нашого Кам'янця. Здається, згадував Вам про знахідку поселення з IX-X століття, саме перед Новим Мостом. Ще один доказ. Коли до цього часу обходилися вірменською згадкою про переселення вірмен-войнів у Кам'янець Подільський,

то зараз годі вже цього. Треба сильніше, сміливіше й настирливіше говорити про правдиву подію. Не спиратися на "першій літописній згадці", а готувати велику розвідку про "виникнення Кам'янця" зі всіма археологічними доказами, проти яких усі панлітовські вигадки й інші назавжди пропадуть. Багато, багато правди заволокли історичні тумани...

Щодо трипільської культури, то це найпоширеніша культура в нас на Поділлі, і я її дуже люблю та вивчаю. Уявіть, що й на території фортеці знайшли цю культуру. Але незрівняно цікавіша знахідка виявилася в Жванці, де на Лисій Горі київські археологи знайшли в трипільській хатині останки людського жертвоприношення. Це був юнак років 20-ти, якого поховали з посудом, розмальованим "зозульками", себто "сонечками", які в багатьох народів, були в давнину символами сонця. То ж, значить, і трипільці були поклонниками сонця. Такі знахідки досить часті в нас.

ПРИМІТКА ПЕРЕПИСУВАЧА. На багатьох археологічних пам'ятках Поділля досить часто зустрічається чи то саме зображення сонця, чи його символи — на кераміці, на кам'яних рельєфах з бакотських печер, на городецькому ідолі Світовиді й т. п. І дуже можливо, що цей символ став пізніше народньою емблемою країни та і покладений був у основу геральдичного знаку Поділля при творенні його герба в XIV стол., бо подільський герб з нащитною фігурою сонця вживався і за часів Польщі для Подільського воєводства і за російського панування для Подільської губернії).

Нешодавно 4 роки підряд академік Каргер почав копати Городище під Шепетівкою, а воно виявилось, що це старий Ізяслав, який загинув сд татарського нападу і вдруге воскрес уже аж на віддалі 20-ти кілометрів. Та ще виявилось, що то українська Помпея — такі цінності там познаходили. Тим часом закінчує. Бувайте здорові. Пиши, що є в Вас нового й цікавого з історичних наук. Ваш О. М.

СЛОВО ГОЛОВИ Ц. К. ОДУМ ЮРІЯ КРИВОЛАПА

НА ЗУСТРІЧІ ОДУМІВЦІВ США ТА КАНАДИ 30-31 СЕРПНЯ 1969 РОКУ

Дорогі мої друзі-одумівці, стоїмо ми на порозі 20-го року існування ОДУМ-у. Дев'ятнадцять років — це поважний відтинок часу в житті кожної організації, а молодечої тим більше. Ці роки примушують кожного з нас зупинитись, подумати і зробити підсумок пройденного шляху. А потім — накреслити плян на майбутнє.

Кожну організацію творять люди, які в даний момент мають подібні думки-ідеї і яких єднає певна мета, для досягнення якої вони об'єднують всі свої знання, можливості і сили. Так було й з творцями нашої молодечої організації ОДУМ 19-ть років тому.

Яка ж була мета наших творців-основоположників?

Поперше — це плекання та розвиток серед своїх членів української державної виробленості на основі консолідації українських політичних сил назколо ідеї Української Народної Республіки.

По-друге — це збереження, розвиток та вдосконалення зв'язку з моральним, психологічним, культурним ґрунтом України, з усією її національно-творчою багатогранністю.

По-третє — це збереження поза межами України нашого національного обличчя в побуті, мові, релігії, мистецтві, завжди дбаючи про збереження загально-українського потенціалу. Це було шире бажання боротись проти проявів міжпартийної та міжконфесійної форми боротьби, яка виявлялась у нас на еміграції в дуже потворних формах. Вона принижувала гідність української

людини всередині української нації і між народами світу.

Золотими були ці ідеали. Золотими тому, що їх висувало й за них змагалось те молоде покоління, яке знало українську демократію переважно з більшовицьких та націоналістичних пашквілів, під впливом яких воно росло як на батьківщині так і на еміграції перед Другою Світовою Війною і деякий час після неї. Ці ідеали, висунуті нашими основоположниками, були дорогоцікавозом ОДУМ-ові у його кожноденній праці.

Але... час робить своє! У країнах нашого поселення народились нові покоління, які почали повноважувати лави не лише ОДУМ-у, але й інших молодечих організацій. Час і нові покоління заставляють робити кардинальні зміни в нашому житті та праці, хоч мета, в основному, залишається та сама. Але досягнення цієї мети вимагає ідейного перезброєння та інших форм праці. І в цьому немає нічого дивного. Саме життя в новій добі атома і космосу вимагає від нас переоцінки і нерідко відходу від того, чим жили та під впливом чого думали і працювали наші батьки. Навіть юний одумівець має не те зацікавлення, бажання і спрямування, що його старший друг. Ментальність сучасного покоління, подобається це нам чи ні, є цілком відмінною від ментальності основоположників ОДУМ-у, не кажемо вже про ментальність так званого "проводу", який претендує бути провідником нашого суспільства. Ментальність сучасної молоді подібна до ментальності типового американця чи канад-

ця. Це покоління вільне, просте, але в моменти потреби ініціативне та сміливе. Його ви не загнуздаєте майже ніякими новими статутами, а тим більше тими, якими були загнуздані їхні батьки. Ці покоління — вчилися, вчаться і ма- буть будуть вчитись в найбільш злібералізованих університетах. Вони відкидають всяку індоктри- нізацію, але залишають в своїй голові місце для нових зацікавлень, сприймань. Одним словом — це покоління рветься та йде в життя з відкритою головою, в ньому б'є молодість і воно просто іскриться енергією до життя! Тому нема нічого дивного, що дуже часто це молоде покоління йде наперекір бажанням своїх батьків. Це часто ви- кликає гостру реакцію з боку так званих "бать- ків народу". Молодь обвинувачують в матеріа- лізмі, відсутності ідеалізму і відході від тради- ціоналізму. Коли ж хтось з сміливців цього по- коління наважиться поставити виховання нового покоління на основах традиціоналізму під знак питання, того зразу ж заплямовують як націо- нального зрадника, негідного називатися україн- цем. Між іншим, ще один цікавий момент, а са- ме: більшість аргументів старшого покоління зву- чать так наче б то вони і лише вони знають, що найбільше потрібне для збереження молодого по- коління в сфері українського традиціоналізму та в утриманні цього покоління від асиміляційних впливів американсько-канадського суспільства. На жаль, процеси асиміляції, особливо процеси куль- турно-поведінкової асиміляції нашого молодого покоління відбуваються постійно та вперто йдуть вперед. Чому? Тому, що зупинити їх без попе- реднього і безпосереднього зв'язку з рідним ма- териком Україною неможливо!

Всім нам відомо, що старше покоління ідеалі- зує минуле, особливо недавнє минуле. Тут немає нічого дивного, бо в багатьох випадках воно бу-ло його співтворцем. Але для нових поколінь це недавнє минуле є лише інформативний матеріял — історія для аналізи та раціональної оцінки, це холодні факти, які після аналізи необов'язково пропагувати чи практично застосовувати в житті українських громад Америки чи Канади. Молоде покоління ставиться до українських традицій більш функціонально. Для них вони не є навіки незмінною святістю. Це, ясна річ, йде в розріз з думками старшого покоління, яке живе в дусі українського націоналізму. На жаль, дуже часто це ж саме старше покоління заперечує самого себе, відходячи резолюційно від традицій, які на- кидають молодому поколінню! Для прикладу згадаємо перехід на новий календар та впрова- дження англійської мови в церкви. Отож, оці різ- ниці в інтерпретації поглядів на історію та тра- дицію створюють своєрідний мур між обома по- коліннями. З одного боку батьки, які в 40-их ро- кахуважали себе українською молоддю на емі- грації, не можуть зрозуміти поведінки своїх ді- тей, які зовсім не вважають себе, ані молоддю на еміграції, ані молоддю еміграції, а повноправ- ними громадянами американсько-канадського су- спільства.

Мимоволі постає питання: чи оця роздвоєність

між поколіннями властива лише українській емі- грації? Чи існує вона також і на батьківщині? Слідкуючи за життям та працею української моло- ді на батьківщині треба ствердити, що молодь в УРСР, як правило, також не вірить в політичні приписи і принципи своїх "батьків народу". Вона не сприймає "на вірою" готові ідеологічні фор- мули від своїх політруків, вона, так як і наше молоде покоління, вимагає свободи висловлення своїх думок і обговорення тверджень, що їй на- кидають.

"Пропагандисти", читаємо в часописі "Молодь України" (7-го лютого 1965 р.) "намагаються обминути небажані питання, або ще гірше нав'язують свій висновок: ось повинно так бути, а не інакше. Але звідки така "усталеність"? Адже ми прийшли не в церкву, де все сприймається на ві- ру, а в марксистсько-ленінський гурток і хочемо з допомогою пропагандиста самі в дечому розі- братися, переконатися, позбавитись сумнівів. Моло- дь нині освічена, багато питает, не прощає не- щирості, пустопорожньої балаканини. Вона ціка- виться й історією, і літературою, і технікою, і політикою. Інтерес в молоді широкий і різnobіч- ний."

З такими думками наших ровесників ми зустрі- чаємося на сторінках преси радянської України. Якщо з наведеної вище цитати викинути декіль- ка слів, позичених з словника компропагандиста, то висловлення її автора відповідатимуть став- ленню до цієї справи нашого молодого покоління.

Останнім часом можна помітити ще один ціка- вий момент. Те українське молоде покоління, яке народилось і виховалось в США та Канаді, при- ходить до переконання, що еміграція перестала відзеркалювати справжні прагнення українського народу під сучасну пору. В цьому є багато гіркої правди бо еміграція так захопилась проблемою самозбереження, що не бачила або не хоче ба- чити та розуміти проблематики сьогоднішньої України. Тому й не дивно, що різні послідовні центри, партії та громадсько-політичні "супер" будови почали підпадати суворій критиці цього молодого покоління. Чому? — А тому, що ці уста- нови стали лише тереном міжпартийної боротьби та змагання між амбітними людьми, які змага- ються не за програму, не за якусь стратегію чи тактику, не за політичну лінію й ідеологію, а за "владу". за пости, почесті та ін. Досить лише глянути цій молоді в недавнє минуле (а вона вміє раціонально аналізувати), щоб побачити як з року-в-рік при "владі" неодмінно залишаються ті самі люди, що вся "влада" стала спадковою, родинною та що кожна спроба нарушити "ста- тус кво" трактується як громадський злочин! Але це лише півбіди. Коли переглянути працю цих установ хоч би за останніх пару років, то можна легко переконатися, що їх не дуже турбує те, що десь там на Україні іде завзята боротьба і то не за уряд чи міністерські портфелі, але за самі основи національного існування, за розвиток мо- ви, культури, за людську гідність, за рівноправ- ність, за толеранцію в поглядах. Що наш народ через свою інтелігенцію — письменників, поетів,

вчителів, літераторів, публіцистів, юристів та наукових робітників у страшних умовах російсько-комуністичного шовінізму та терору вимагає для себе свободи у найширшому, державницькому розумінні та вимагає від нас не декларацій, а реальності допомоги! На жаль, ми заспокоюємось виданням раз чи два рази на рік якихось звернень чи декларацій насичених заяловезими несуттєвими фразами, гаслами та порадами. Для прикладу хоч би взяти гасла, що з'явилися у зв'язку з святкуванням подвійного чи пак потрійного 40-ліття Організації Українських Националістів — "Здобудеш Українську Державу або згинеш в боротьбі за неї". Ясна річ, що ніхто з цих лідерів не збирався чи збирається гинути — бо інакше ще 20-ть років тому не накивав би п'ятами з України! На кого ж розраховані такі гасла? Якщо на нове покоління, на нашу молодь, то, даруйте, бо вона і не наївна і не дурна!

Тому нема нічого дивного, що після таких "духових надхнень", ми віддаємо більшу половину нашого молодого покоління процесам асиміляції. Все ж, всупереч всьому цьому, приємно ствердити, що частина нашого молодого покоління починає набірати досить мужності, щоб поставити працю нашої "політичної" еміграції під знак запитання. Для прикладу, наведемо уривки з ухвал на Світовому Конгресі Українського Студентства (ЦeСУС), що відбувся в Мюнхені 1-5 липня ц. р. та який, як відомо, намагались деякі партії (чи вірніше, різні відламки ОУН) індоктринувати та патронувати своїми "мудростями".

"Політичні організації, які існують тільки з надією, що в разі визволення України вони будуть намагатись створити політичний, економічний і соціальний устрій лише за їхньою уявою. тоді їхнє існування є неоправдане тут на еміграції".

"Тому, що ці оргаізації ще й тепер провадять політичну боротьбу між собою за справи, які сьогодні зовсім неактуальні і тим самим втратили перспективу на майбутнє, і тому, що вони мають деякий вплив на певну кількість молодшого покоління, яке наївно повторює ті самі перестарілі методи і фрази, і тому, що це далі творить розбрат між українцями, існування цих організацій є неоправданим і небажаним."

Це є голос нашого здорово-думаючого сучасного молодого покоління і хто скаже, що воно в моменти потреби не є ініціативне, сміливе та цире?

Ми всі свідомі того, що умови творчої праці надрадянської молоді та нашої в США та Канаді є дуже відмінні. Наші ровесники на батьківщині не мають тих можливостей для всестороннього гармонійного розвитку, які маємо ми. Бо, "як гармонійно розвиватися", читаємо в тому самому часописі "Молодь України" — "коли подекуди робочий день триває 10-12 годин?" "Доярка", читаємо далі, — "що вирушає на ферму о 4-ій годині ранку, змушена повернутись додому десь о 9-10-ій годині вечора. Яка може бути мова про змістовний відпочинок, книгу, кіно, навчання без відриву від виробництва." Або, "важко собі уявити," читаємо в радянській пресі, "щоб юнак чи дівчина закінчували середню школу й

не читали творів Гомера чи Шекспіра. Формування цілої, фізично-духово розвиненої особистості не мислимє без творів світового мистецтва. А в тім, де ж шкільним бібліотекам спромогтись на Гомера чи Шекспіра, якщо їхні твори видано тиражем у чотири чи п'ять тисяч примірників (до того, коли самих тільки шкіл в республіці понад 30,000)." Така гірка дійсність там на нашій батьківщині. Ми з Вами є набагато щасливіші!

Яке ж тоді наше завдання? Якої реальної праці та допомоги вимагається від нас, молодого покоління, українському народові в його боротьбі за своє ясне майбутнє. Над цим питанням в більших деталях зупиниться д-р Рахманний. Він — чи не один з найталановитіших молодих публіцистів поза межами України. Я лише хотів би ще дуже коротко зупинитись та звернути Вашу увагу на ролю освіти в боротьбі кожного поневоленого народу.

Належний рівень освіти дає людині можливість активно включатись в культурне, громадське та політичне життя її поселення. І цю можливість нам треба як найбільше використовувати, допомагаючи тим в боротьбі нашого народу. У наших лавах, ми маємо сьогодні викладачів вищих учбових закладів, та середніх шкіл, науковців, юристів, інженерів та представників інших професій. Ці лави з кожним роком поповнюються новими молодими силами. Тому, одним з наших завдань мусить бути: активно включатись в працю та організаційну мережу політичних, професійних та наукових спілок та, де тільки існує хоч би найменша можливість, ознайомлювати їх з вкладом українського народу в світову культуру, мистецтво, економіку, філософію та техніку. Рівно ж, нав'язувати постійні культурні та наукові зв'язки з своїми колегами на Україні. Пам'ятаймо, що хоч нас порізняно небагато, але значення наше велике, бо ми маємо багато можливостей для боротьби проти російсько-більшовицького шовінізму, яких не мають наші ровесники на Україні, що перебувають під постійною загрозою емведівської розправи. Ми маємо можливість вільно організовуватись, вільно писати, вільно працювати та вільно обороняти права своєї нації. Але ми повинні навчитись розрізнати справді важливе від другорядного та спрямовувати всю нашу енергію для використання можливостей відкритих перед нами. А цього можна досягнути лише постійною та впертою працею над самим собою. Тому, мої дорогі друзі-одумівці, звертаюсь до Вас словами Великого Грушевського:

"Панта домікадзе! (Усе досліджуйте!) Не вірте нікому й нічому і самі постійно досліджуйте правду. Ніколи не задовольняйтесь уже здобутим, здобувайте щораз дальші таємниці правди й не стійте на місці. Наука — це постійний сумнів!"

Без сумнівів життя стає нецікавим, нудним, а потім перетворюється просто, в багно!

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВИРІВНЯЛИ ЗАЛЕГЛУ ПЕРЕДПЛАТУ?
ЯКЩО НІ — ЗРОБІТЬ ЦЕ НЕГАЙНО!**

Віра ЛУКАШ-БОДНАРУК

ПО ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ

БРАЗИЛІЯ І ВЕНЕСУЕЛЯ

Першою нашою зупинкою в Бразилії було місто Сан Павло. Тут на летовищі дожидав нас товариш чоловіка. Приємно було стрінугти знайому особу: все відразу показалось привітливішим. На жаль, ми не були довго з ним, бо на другий день раненько поїхали до міста Куритиби.

В Куритибі чекали на нас знайомі українці, які взяли нас до себе і щиро гостили. Потім ми самі поїхали оглянути місто, в якому мій чоловік прожив 5 років. За останніх дев'ять років багато тут змінилося. Населення міста вдвое зросло, з 300 на 600 тисяч. Сьогодні тут багато нових будинків-хмародерів і багато різних пам'ятників. В Куритибі є площа, що називається "Україна", тут стоїть пам'ятник Шевченкові. Більшість нової української еміграції вийшла з Бразилії, але все таки українців у Куритибі залишилося ще досить багато.

Нас запросили до себе дві бразилійські родини, і я мала нагоду побачити, як живуть бразилійці вищої соціальної класи. Обидві родини були дуже ввічливі й гостинні та доклали всіх зусиль, щоб показати нам своє місто і свою Бразилію. Колишня сусідка моого чоловіка, дона Леніра, возила нас по цілому місту своїм автом. А мати авто в Бразилії — це великий люксус. Друга знайома, дона Марія, приготовила традиційну бразилійську вечерю і хотіла розказати мені все про свою Бразилію, з якої вона дуже горда. Ці родини були дуже щирі й доброзичливі до нас.

Обійшовши всі важливіші місця Куритиби, ми поїхали до паранського порту, міста Паранаґві, яке лежить над Атлантическим океаном. Це другий найбільший порт кави в Бразилії. Туди їдемо залізницею, яку довгий час будували через провалля, поки нарешті вдалося її провести. Ущелини, гори, пальми та інші тропічні рослини — як намальовані! На декількох зупинках всі пасажири вибігали на "кафезіньо", себто маленьку каву. Це пахуча, міцна кава, яку продають в демістах і яку в Бразилії п'ють на кожному кроці. Ми теж призвичайлісь до неї і пили її з насолодою.

В Паранаґві ми блукали в порті, відвідали стару церкву, де знаходиться чудотворна ікона Божої Матері, яку колись привезли з собою моряки. Були теж в археологічному музеї, де колись була єзуїтська школа, заснована в 1600-тих роках. Верталися до Куритиби автобусом, але ця дорога вже не була така цікава, як залізницею.

З Куритиби ми полетіли до міста Сан Павла, де триває жвавий рух цілу добу. Хоч наш готель вважається одним із найкращих у Бразилії, проте ізоляції тут, здається, не знають, бо в кімнаті чути ввесь гамір міста і сирени авт. Але велика втома звалила нас з ніг і ми спали так міцно, що ніщо не могло нас розбудити. Центр Сан Павла

справляє враження, що крім банків і лотерей, нічого там більше не існує. Трохи далі від нього є бульвари і сквери. Дороги забиті автами, здебільшого "фольксвагенами". Населення купчується якнайближче до центру міста і що біdnіші люди, то і далі живуть від центру. В центрі цілий час будують хмародери, це нагадує нам північний берег нашого Чікага. Кажуть, що Сан Павло розростається найшвидше з усіх міст у світі. Воно є найбільше місто в Бразилії (5 мільйонів населення, друге найбільше в Південній Америці після Буенос-Айресу і також найважливіше промислове місто цього континенту).

Зусрівши недавно-одруженого чоловікового товариша Фрідріха з дружиною Гізелею, ми разом обходили цікаві вулиці й площі Сан Павла, а потім пішли відпочити до їхнього апартаменту. Мешкають вони у новенькому хмародері, який ще навіть не зовсім закінчений. Взявши біноклі, ми підійнялися на найвищий поверх будинка, на якому, між іншим, сідає гелікоптер. Звідси ми побачили все місто, як на долоні, тягнеться воно далеко-далеко. Між димом і туманом воно виглядало дуже замріяно. Тут, на 35-ім поверсі, цілком не відчувалось того руху, що був унизу. Вечеряли ми у німецькому ресторані, де мали знамениту бразилійську страву — "шураско". Тут, у Сан Павло, як і в Нью-Йорку, є ресторани різних національностей. Вибираї собі, який тобі до вподоби!

На другий день ми вирішили поїхати до міста Сантос, найбільшого порту Бразилії. Це теж популярний відпочинковий ресорт з гарними пляжами. По дорозі заїхали до Сан Вісенте, найстаршого міста Бразилії. Тому, що ми тут були у вересні, зимовому місяці, людей там небагато, але погода чудова — яких 70° F. Ми навіть трохи опалились, бігаючи босоніж по піску. Дорога між Сан Павлом і Сантос дуже мальовнича. Їдемо через гори, дорога в'ється змійкою. Вернулись ми з Сантос ще заранія, але були втомлені сонцем і океаном. Хоч і вирішили були піти з нашими знайомими до нічного клубу, але змінили думку і тільки ще походили гамірними вулицями. Не хотілося йти до хати, коли стільки життя було на них!

На другий день поїхали ми автобусом до "Музею Бутантан" і найбільшої в світі фарми гадюк, які знаходяться за містом. З цих гадюк дістають отруту і лікують нею вкушених гадюками. Це рятує 80% людей, які раніше вмирали від смертельних укусів. В місті ми відвідали нову катедру, яку відкрито в 1954 році з нагоди 400-ліття міста. Цей масивний будинок є найбільшою катедрою в Південній Америці, він може помістити 8,000 людей. Також відвідали різні музеї, сквери і базар квітів.

З Сан Павло ми дісталися до міста "Бразілії", нової столиці, заснованої в 1960-ім році. Місто

Бразілія находитися в стейті Гояз, 600 миль від Ріо-де-Жанейро. Хоч будують це місто вже 10 років, але тяжко сказати, коли воно буде закінчене. Головний архітектор цього міста є Оскар Ніємаер (це за його пляном збудовано будинок Об'єднаних Націй у Нью-Йорку), а головним конструктором — проф. Лусіо Коста. Всі будинки, що будуються в столиці, мають затвердити Ніємаер і Коста. Коста в своїй уяві бачив столицю як напівмісяць з стрілою, оточений штучним озером. Кругом цього лука є так звані "суперблъохи". В кожнім такім "суперблъоці", крім по-мешкань-апартаментів, є також дитячий садок, народня школа і крамниці з крамом потрібним у щоденному житті. Чотири такі "суперблъохи" створюють одну цілість і мають свої клуби, кіна, середні школи і церкви.

Вздовж стріли йде вулиця "Монументал", на кінці якої находяться три будинки: 2 палати конгресу, суд і палата президента. Амбасади, для яких призначено спеціальну частину міста, ще не почали будувати. Католицька катедра, дуже гарної і незвичайної архітектури, стоїть ще в риштуванні, бо забракло фондів на будову. Найгарнішим будинком є палата міністерства закордонних справ.

Щоб побачити столицю, треба обов'язково наймати авто, бо величезні простори її не можна обійти пішки. Ще одна дуже цікава річ: тут ніде немає перехрестя доріг і світл. Ніколи не треба ніде стояти, ввесь час можна бути в русі.

В 1962 році тут відкрито університет, в якому студіюють 2,000 студентів. Якраз як ми поїхали до університету, там були заворушення, бо поліція диктатора де Сілви поранила студентського лідера, який виступав проти диктатора. Наш провідник попередив нас, що якби нас спинили студенти, то не треба казати, що ми американці. Тиждень перед тим студенти зустріли були німців — туристів, і дуже їх побили, думаючи, що вони американці. Було багато кличів проти "янкі" - імперіалістів. Наше авто теж спинили і просили грошей на якусь студентську ціль.

Вечором того самого дня ми летіли до славного Ріо-де-Жанейро, про яке я вже давно чула, що це найгарніше місто в світі. Вночі воно справді виглядало чудово.

Готель наш був на славнозвісному пляжі Ко-пакабані, а з вікна нам видно було Пав де Асукар і цілу затоку Гванабари, яка блищала на сонці, як площа вкрита діамантами. Хоч ми й відклали цілий тиждень на оглядини Ріо, виявилось, що це не було забагато. Крім славетних місць міста, ми їздили ще й поза Ріо, в гори.

В Ріо ми відвідали старі церкви й Корковадо, де є відома статуя Христа Спасителя, переїжджаючи пляж Іпанема (про який є популярна пісня "Дівчина з Іпанеми"), бачили вілу славного Ніємаера, яка стоїть на скелі, далеко від гамору міста, переїжджаючи тропічний ліс Тіжука. Плянували їхати до величезного стадіону Маракана, але тому, що там відбувався матч, рішили оминути його, щоб не застягнути між 150,000-ю публікою. Їздили ми і до ботанічного саду, де ще й

нині росте пальма, яку посадив король Португалії, перебуваючи на вигнанні в Бразилії. Ввечорі ми повернулися до Пав де Асукар і підійнялися на саму гору його, щоб побачити чудову панорamu Ріо вночі.

На другий день ми поїхали кораблем затокою Гванабара. Море було спокійне, день соняшний — ідеальні умовини на таку прогулку. Приїхавши до найбільшого острова Пакети, ми винайняли човна і веслували до другого острова, на якому є літня віля губернатора. Цей острів також був колись першою зупинкою моого чоловіка, який приїхав був до Бразилії, як "депіст" у 1948 році.

Наступного дня ми поїхали до двох мальовничих міст в горах. Перше з них це Петрополіс, 36 миль від Ріо, високо в горах. Це була колись літня резиденція імператора і його палац стоїть тепер як музей. Тут також переховують королівські дорогоцінності. Друге місто — це Терезополіс, яке належить 70 миль від Ріо і є літньою резиденцією заможніших мешканців Ріо.

Колись мені розповідали, що жінки Ріо, після парижанок, є найелегантніше одягнені жінки в світі. Але тепер тут домінує сучасна мода "міні скрет". В Ріо, наприклад, носять багато коротші спідниці, ніж у Чікаго. Думаю, що напевно, після Англії, в Бразилії можна побачити найкоротші спідниці. І часто не на струнких, худорлявих жінках.

Назагал люди Бразилії дуже привітливі й веселі. Вони енергійні і життєрадісні. Їхні ресторани елегантні і обслуга знаменита. Після наших мандрівок ми завжди мали величезний апетит і нам усе було дуже смачне. Хоч ми і були завжди в русі, але прибули на вазі, бо щодня їли знамените "шураско".

Відвідали ми також найбільш рекомендований нічний клуб "Голден Рум". Як і всюди в Південній Америці, програма тут починається аж о першій годині по півночі.

Ріо чудове і тому то дуже поволі переноситься все до нової столиці. Здається, не можна знайти чарівнішого міста від нього. Тут є вибір на всі смаки — хочеш загубитися в юрбі, це дуже легко, хочеш на самоті бродити по Іпанемі, це теж можливе. Всюди пульсуює життя, — хочеш обсервувати його здалека, а хочеш, можеш ввійти в нього.

Шкода було лишати Ріо, але мусіли летіти далі, до Каракасу, столиці Венесуелі. Зміна температури була величезна. З Ріо ми вийшли в плащах, а в Каракасі навіть найлегше літнє вбрання було затепле. Приїхавши до готелю, ми відсвіжились холодним душем і поїхали на гору Авіла, з якої в ясний день видно ціле місто Каракас. Вечеряли ми в чудовому ресторані на цій горі, який з обслугою нагадував нам європейський палац.

З'їхавши до міста, ми ще мали туру по Каракасі увечорі. Місто сіяло в світлах, а денна спека вже перейшла і була приємна свіжість. На вулицях люди сиділи за столиками, п'ючи вечірню каву і обмінюючись думками. Ми проїхали повз

університет та спортивний стадіон, коло англійської і канадійської амбасад, та коло резиденції президента. Оглянули теж чудову площу Болівара, із статуєю визволителя, та стару катедру з колоніяльних часів. Імпозантна є "Авеніда да Лос Просерес" з монументами героям, які боролися за незалежність країни.

На другий день ми оглянули "Пантеон Насіонал", де похованій Болівар, який боровся за незалежність Венесуелі та інших країн Південної Америки, а також дім, де він народився, та музей, де зберігаються пам'ятки війни. Ми довідалися, що коло будьякого пам'ятника Болівару чоловікам заборонено стояти без жакета або з пакунком — за це карають. Обідали ми в ресторані "ель мар", де можна мати яку хочеш морську їжу. При цій нагоді я нарешті відважилась з'сти живих устриць та смаженого "октопуса".

Наступного дня чоловік вертався до Чікаго і до праці, а я, маючи ще тиждень вакації, поїхала з кузенами до Кардону, до їхнього "табору" на караїбському морі. Мешкають там працівники нафтової компанії "Шелл". Розташований він на пустині, з будинками для звичайних робітників і професійних. Будинок, який винаймають наші кузени досить великий, з окремим приміщенням для служниці, яка варить, пере і доглядає господарство та дітей. Звичайно, в професійних родинах працює тільки чоловік, а жінка має багато вільного часу на свої зацікавлення. Найняти служницю можна легко і дешево. Для своїх працівників "Шелл" має приватний "каунтрі клаб", де є глибокий басейн для дорослих і мілкий для дітей, ресторан, велике приміщення для забав, засідань та фільмів. Одним словом, це культурний осередок табору.

Під час моого перебування там була страшна спека, найгірша за цілий рік. Вдень треба було пересиджувати в охолодженій хаті, зате вечори були дуже приємні. Мені треба було декілька днів, щоб звикнути до цього клімату і я ще встигла поїхати на Караїбське море покупатися, відвідала крамниці Кардона і познайомилася з сусідами моїх кузенів. Час минув дуже скоро і за тиждень я вже летіла до Маямі. Але перед тим наш літак ще затримався в Сан Хуан, Порто Ріко, де всі пасажири переходили митну контролю. Думала, може доведеться відвідати ще й Кубу, бо ж часто повітряні пірати змушують пілотів летіти до Куби. Але, цього не сталося!

Повернулась я з Південної Америки з багатьма чудовими враженнями і з бажанням поїхати туди колись знову, особливо до Перу і Бразилії.

Бетховен вважав, що гоління позбавляє його творчої удачі, і тому подовгу ходив неголений.

О'Генрі перед тим, як сісти за стіл, старанно замикав двері на ключ. Адже свою літературну працю він почав у в'язниці міста Колумбос, штату Огайо.

Дюома батько писав тільки на особливих квадратових аркушах. Коли такого паперу не було напохати, він припиняв роботу.

Ганс Магнус ЕНЦЕНСБЕРГЕР

ПРО ТРУДНОЩІ ПЕРЕВИХОВАННЯ

Воїтину прекрасні
великі задуми:
рай на землі,
що є братство,
перманентна ломка...

Все це було б цілком можливим,
якби не люди.

Люди тільки заважають:
плутаються під ногами,
завжди чогось хочуть.
Через них самі тільки неприємності.

Треба йти у наступ — визволяти людство,
а вони йдуть до фризієра.

Від сьогодні залежить
все наше майбутнє,
а вони кажуть:

"Не гріх би випити пива!"

Замість боротися
за справедливу справу,
вони борються
з пошестю грипи,
з корчами,
з кіром!

В той час, коли вирішується доля світу,
їм потрібна поштова скринька
або ліжко для любові.

Напередодні золотого віку
вони перуть пелюшки,
варять юшку...

Чого вони тільки не роблять!

Бріньяють на гітарах,
ріжуться в карти,
пестяль кішечок,
бавлять дітей.

Ну, скажіть, будь ласка,
чи можна з ним збудувати
могутню державу?
Все йде прахом!

Обивателі,
ходячі пережитки минулого,
збіговисько жалюгідних пересічностей,
позвавлене думки!

Що з ним зробити?
Адже ж не можна їх усіх знищити!
Та не можна ж і намовляти їх з ранку до ночі!

Якби не вони,
Якби не люди,
Яке б було життя!

Якби не вони,
якби нам було легко,
якби все було просто робити!..

Якби не було їх,
о, тоді б
тоді...
Тоді б і я не заважав вам своїми віршами!

(З німецької, Східня Німеччина)

Т. МАТВІЄНКО

РОЗМОВА ПОЕТА З ХРИСТОМ

Сонет

"Душа у реп'яхах і серце на припоні,
І творчий труд замшів, мов брила кам'яна...
Як я старавсь і прів!"

"Лише біда одна:
Без сіті у руках ти бовтавсь у затоні".

"Як часто бився я в своїм німім безсонні!"
"Ні разу не вдалось тобі сягнути до dna:
І не перлин в смітті — звичайного зерна.
Ти не зумів знайти і зважить на долоні".

"Хто ж ти? Дай зрозуміть!"

"Мене не на базарі
Купують під лупу, так як домашню річ:
Я — довгий праці день, Я — гарячкова ніч,

Я — переважно — мисль і блік її упари;
Еквілібрістика словес настирливої звички,
Оскома на зубах від дикої кислички".

Микола СТУДЕЦЬКИЙ

ПОЕТОВА ЗОРЯ

Полтаво мила, я не знаю
Подібна є тобі чи ні!..
Зустрів тебе, коханий краю,
І вже уся ти у мені.
Іду, поспішаю садом пишним,
Де горда Іванова гора, —
Там, на зеленому узвиші
Твоя спалахує зоря.
Співає місто. Сонце в небі.
В розповні літо золоте.
Вже й Ворскла, як богиня Феба,
Вже й заповітне місце те...
Так ось ти, батьку!.. Недаремно
І краєвид навкіл отут:
Неначе море в даль буревну
Лягло до обрію... Редут
Тополь внизу високовітих
Шляхи і синь по кружині,
І видно мало не півсвіту
Звідсіль, з гори, на вишині.

Літ. Україна, 1969

ГУБЕРНАТОРСЬКИЙ ПЕРЕЛЯК

В одному з московських архівів мені пощастило знайти матеріали, що стосуються відомостей про дослідника історії запорізького козацтва Д. І. Яворницького.

Як повідомив жандармському управлінню чернігівський губернатор, він, за згодою попечителя київської навчальної округи, дозволив професорові Яворницькому прочитати в Чернігові 16 й 17 грудня 1900 року дві публичні лекції на користь місцевої громадської бібліотеки. Проте відбулася тільки одна, а другу заборонено.

З якої ж причини?..

У першій лекції вчений навів приклади з козацької минувшини та народні легенди, які за висновком губернатора, не сприяли любові народних мас до царського уряду.

Так, розповідав Яворницький, коли цариця Катерина запросила до себе представників від запорожців і побачила їхні величезні вуса, то наказала почастувати гостей сметаною. Зрозумівши, що з них хочуть посміятися, ко-

заки пояснили, що за звичаєм вони найперше їдять мед, а вже опісля все інше. Подали мед, хитруни вмочили в ньому вуса, підкрутили їх — та й заходилися їсти сметану. В цьому губернатор побачив протиставлення дотепності запорожців царській підступності. Ще більше вразило його інше: лектор додав, що придворні, які оточували імператорицю, дуже сміялися і пітиали козаків, де вони такі народжуються. "На Запоріжжі" — від казали ті і у свою чергу голосно допитувалися один одного: "Аде такі пінаті пани народжуються?" І тут же самі відповідали: "Народжуються в Петербурзі та в Москві, а помирають у тюрях та в Сибіру". Малися на оці інтриги серед придворної знаті, внаслідок яких по вступі на трон монарха окремі вельможі попадали в неласку за свою попередню діяльність.

У вельми непривабливому вигляді змалював Яворницький словецькі в'язниці, де світло зовсім не попадало в камери і де можна було тільки зігнувшись

стояти з великим зусиллям. Скінчив він цей опис недвозначним натяком, що "нашим студентам, яких тепер арештовують, не так важко сидіти".

Отож занепокоєння найвищого урядовця губернії було цілком зрозуміле. А тут ще, бідкається він, усілякі неблагонадійні і піднаглядні, які знайшли в оповіді професора відгук на свої крамольні думки, почали залучати учнівську молодь і простий люд на лекцію 17 грудня. "Причому піднаглядні втлумачували учнівській молоді, що ось це конче треба вам послухати, а не те, що вам попи та казенні читці розповідають у народнім домі. Ідіть завтра слухати про пінатих панів та про царську тюрму".

З огляду на таку небезпечну ситуацію, повідомляє губернатор, "я визнав за необхідне і вирішив не дозволити читання другої лекції, про що без оголошення причин цього мого розпорядження наказав оголосити п. Яворницькому..."

І. Гапусенко

"Україна", 1969

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

НА ОСЕЛІ "КІЇВ"

Як і інші оселі українських організацій, одумівська оселя є частиною України на еміграції. Кожного року сюди з'їжджається молодь і старші на літній сезон, щоб або відпочити, або зустріти друзів, з якими розділювали їх зимова пора року.

І цього року 4-го, 5-го і 6-го липня одумівська молодь, її батьки і прихильники знову з'їхалися на відкриття літнього сезону оселі.

Почали з'їжджатися ще в п'ятницю 4-го липня, хоч перша частина програми відкриття сезону почалася в суботу спільного вечорою. Відкрив її перший голова оселі пан Гладун, який представив теперішнього голову оселі інж. Кальмана з дружиною, а також почесних гостей: духовного спікуна ОДУМ-у високопреосвященнішого Владику Олександра, списока Української Православної Церкви в США, д-р о. С. Гаюка з паніматкою, голову троствів і найвизначнішого добродія оселі п. І. Ваца та голову Товариства Одумівських Прихильників (ТОП-у) в США п. В. Григоренка. Під час вечера було кілька промов — коротких але речевих. Інж. Є. Кальман від себе й Управи оселі подякував всім, хто вложив свою працю в розбудову оселі.

Епископ Олександер звернув увагу на те, що через недостачу священиків на оселі не може передувати священик цілій сезон, хоч цього Управа оселі й Управа ОДУМ-у домагалися від Консисторії УПЦ. Однаке він запевнив, що докладе всіх зусиль щоб цей стан поліпшився. Владика з приємністю наголосив, що оселя — це **абсолютна вимога** для вдереждання української молоді в духовості українства. Він висловив надію, що можливо наступного року на оселі таборуватимемо молодь Ліги Української Православної Молоді.

Отець С. Гаюк сказав про своє враження з першого передування на оселі й також зазначив, що священик має бути на оселі щонеділі, найменше щодругої.

Також підкреслив важливість власної оселі молоді, порівнюючи її з власною хатою — "хоч ще й бідна, але своя".

Пан Гладун нагадував, що особи, які купували оселю для ОДУМ-у, мали на увазі саме духовий розвиток українства тут в Америці і його зв'язок з Батьківщиною, тому цю оселю й названо "Кіїв". Він також повідомив, що п. І. Вац дарує для оселі матеріал на побудову зали, де молодь, відпочиваючи, могла б культурно проводити час.

Після вечера на площі, під відкритим небом, відбулася забава. Одумівська оркестра була напрочуд гарна. Приємно було дивитися на молодь, яка напочатку забави заповнила цілу площу. Такі неформальні забави для молоді час-від-часу потрібні. Тут юнаки і юначки навчаються танцювати й невимушенено поводитися в товаристві.

Традицією оселі стало започатковувати кожний сезон мистецькими виступами одумівських груп. Так було й цього року. Важливість таких виступів в тому, що переважно виконуються речі українського характеру. Тому молодь, яка виконує і яка спостерігає, підсвідомо відчуває, що Україна, український, це не вигадка, а реальна частина людства, яка живе і творить, як й інші народи. Вона залишає в душі юнака чи юначки гордість, що вони знають і вміють не лише те, чого їх назчують в школах країни перебування, але також духовий світ, мову і культуру своїх батьків і прадідів.

Програма, в загальному, складалася з декламацій, народних танців та гри на бандурі. Важливо зазначити, що філадельфійська філія влаштувала виставку ручних робіт членів філії, які були виконані під досвідченим наглядом пань О. Гурської і М. Малий.

Першою точкою був дуже добре підготований виступ трентонської філії — інсценізація "Євшан зілля" М. Вороного, яку виконали юні одумівці: Гуща Василь, Гуща Олександр, Мостров-

ський Анатолій, Левченко Ніна, Гуща Павло, Гуща Антін та Фат Таня. Легко і вміло протанцювали Гуща Олександр, Мостровський Анатоль, Гуща Аніта та Левченко Ніна "Гопак", "Подільський козачок" та "Запорозький герць", до яких грали на акордіонах Левченко Віктор і Петро Коневський. Петро Коневський відзначається віртуозною грою на акордеоні. Він любить і розуміє музичну і не лише виконувати музичні твори, але й сам уложив збірку (попурі) народних пісень, яку й виконав від філії Ноарк.

В підготовці й переведенні виступів трентонської філії багато попрацювали пані О. Сенько і І. Гуща.

Найбільше попрацювала філія з Філадельфії. Свій виступ вона почала дуже гарною груповою декламацією "Україна" Д. Денесівської, яку виконали Зірка Зіненко, Галія Гурська, Катя Малий, Соня Дробот і Христя Квітка. Цей виступ переніс присутніх в широкі степи України, на береги могутнього Дніпра.

Український гумор гарно передали молоді одумівці — П. Гурський, В. Криволап і П. Ткачук у груповій декламації байки "Вовк та Ведмідь" Б. Грінченка.

...А ось на сцені цілком юні бандуристки і дитячий хор. Мелодії українських пісень і бринніння бандур створюють думку, що цей музичний інструмент міг народитися і розвиватися лише в Україні, в руках української людини.

Зворушливо звучали в устах наших юних одумівців: "Думи мої", "Встає хмара", "На високій дуже кручі", "Взяв би я бандуру", "Білі каштани", "Марічка" і "Ой горе тій чайці". З приємністю треба відзначити, що супровід бандур до пісні "Марічка" аранжував молодий бандурист Є. Криволап. Бурхливі оплески присутніх нагороджували виконавців і тим самим передавали щиру подяку невтомним і відданим одумівським працівникам п. Олені Піддубній і п. Петрові Гурському.

З філії Сомерсет, Н. Джерзі П. Шепель і Юрій Фізер виконали дует на кларнетах, а Наталка Фізер акробатичний танок. Це був оригінальний виступ, вико-

Микола Кононенко

Микола Кононенко учасник багатьох літніх виховно-відпочинкових таборів ОДУМ-у США та учасник курсів виховників ОДУМ-у зголосився добровільно до авіації на термін, який триває 4 роки. Свій вишкіл відбудув в штаті Тексас. Дялякій час був на Філіпінських островах та пізніше в Південному В'єтнамі. Зараз працює техніком при літаках.

наний чудово, тому недаром глядачі нагороджували її кілька разів ревними оплесками.

Отак проходячи з кінця в кінець оселі, спостерігаючи її відвідувачів, стає ясним значення й важливість власної оселі. Хоч тут нема домашніх вигод, але є те, чого немає дома. Дитина на оселі дійсно відпочиває — при тому в своєму однородному середовищі. Вона почувається вільнішою, перебуває в гурті молодших, старших чи такого самого віку дітей і найголовніше — в ширшому українському оточенні. В неї, хоч підсвідомо, виробляється почуття гордості, що українці це не лише вона і її безпосередня родина — це велика група людей, які мають спільні зацікавлення, спільні почуття до своїх предків, культури, спільну прадідівську віру і спільні поривання в майбутнє.

Тому найбільшу шкоду чинять своїм дітям ті батьки, які обминають українські оселі, а шука-

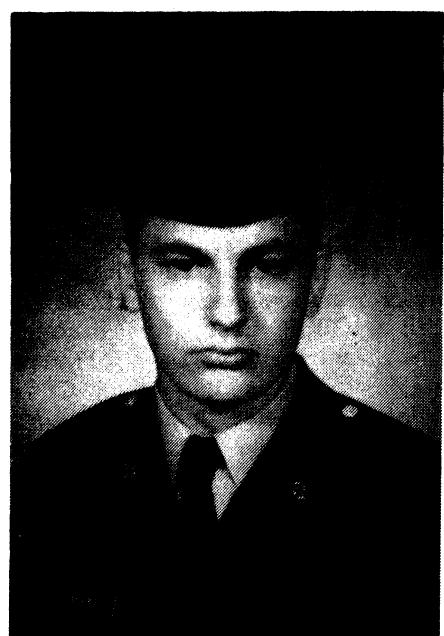
ОДУМІВЦІ З ТРЕНТОНУ

Багато членів ОДУМ-у США — хлопців, для яких військова повинність є обоз'язком, вже відбули свою службу і щасливо повернулися до своїх рідних, друзів та знайомих. Одні, щасливіші, були вислані відбувати свою повинність з якісь з країн Європи чи Азії, де мали змогу під час відпусток оглянути багато нових невідомих для них країн. Інших вислали до Південного В'єтнаму боронити демократію перед комуністичною деспотією, і звідтіля дехто повернув раненим.

Зараз у збройних силах США перебувають два активні члени філії ОДУМ-у в Трентоні Григорій Парака і Микола Кононенко.

То ж побажаймо від всієї одумівської родини друзям Григорієві Парадці й Миколі Кононенкові й всім іншим неназваним поіменно одумівцям, що перебувають в армії, флоті, морській піхоті й авіації всього найкрашого й скорого повороту до цивільного життя!

**Ч и т а й т е!   Передплачуєте!
П о ш и р ю ё т е!
"М О Л О Д У   У К Р А І Н У"**

Григорій Парака

Григорій Парака покликаний до армії на два роки в липні минулого року. Військовий вишкіл відбув в Форт Кембел. Пройшов школу користування комп'ютером (уживаються для різних підрахунків, обчислювань та ін.). Останнім часом перебуває на острові Окінава в Тихому океані недалеко від Японії, як технік при комп'юторах.

ють кращих вигод американського життя.

Не забуваймо, що на оселі в літніх виховно-відпочинкових таборах, дитина вільна, але разом з тим вона є під нашим наглядом. В таборі дитина відпочиває і разом вчиться пізнавати навколоїшнє життя.

О. Шевченко

СРІБНИЙ ЮВІЛЕЙ

19-го липня родина, друзі та знайомі вшанували гарною несподіванкою в залі Укр. Прав. Церкви Св. Димитрія в Лонг Бренч п-во Галю та Михайла Савранчука з нагоди 25-ліття їхнього подружжя.

Пригадався 1944 рік, табори примусової праці в Німеччині, де доля об'єднала відірваних від рідних сторін Галю та Михайла, в зразкову українську родину, яка не зважаючи на лихоліття війни, післявоєнні життєві труднощі, тяжку працю в Бельгії, та деколи не зовсім відрядні почат-

ки поселення в Канаді, зуміли виховати своїх дітей в українському дусі, прикладаючи багато часу особисто для праці в українському організаційному житті.

П-во Савранчуки є активні члени товариства Одумівських Приятелів, а пані Савранчук є секретаркою Торонтонського відділу. Син Володимир приймає участь у всіх проявах одумівського життя в Торонтонській філії, в хорі "Молода Україна", в танцювальній групі а також є змагуном відбіваникою дружини. Юний одумівець Микола також починає включатись в одумівське життя.

Ця мила несподіванка відбулась за ініціативою дочки Тамари та зятя Василя при допомозі кумів.

На заклик присутніх була переведена збірка на українську пресу з чого на бажання ювілятів на пресовий фонд "Молодої України" було приділено 26 дол.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Ініціативна група 54 громадян СРСР звернулася листовно до Комітету Прав людини при Об'єднаних Націях у справі захисту перед терором нового сталінізму. В зверненні підписані домагаються свободи, громадянських прав і національної рівноправності в СРСР. Звернення підписали інтелігенти, студенти та робітники різних республік СРСР. Між ними багато осіб з міст України: Харкова (вісім осіб), Києва та Львова. Це "Звернення" підписав також Вячеслав Чорновіл, упорядчик книги "Лихо з розуму", що видана на Заході.

Як повідомляє преса Заходу проти тих, хто підписав звернення в СРСР розпочалися репресії. Багатьох з них звільнено з праці, виключено з університетів та партій.

Ось деякі з пунктів (іх 34) "Звернення". "Ми, підписані під цим листом, глибоко затривожені безперервними політичними переслідуваннями в Радянському

Союзі, добачаючи в цьому поворот до сталінських часів, коли вся наша країна перебувала в кліщах терору. Тому звертаємося до Комісії прав людини Об'єднаних Націй з проханням виступити в обороні потоптаних у нашій країні людських прав.

"Ми звертаємося до Об'єднаних Націй тому, що на всі дотеперішні наші протести і скарги, які на протязі років ми вносили до вищих державних і судових інстанцій у Радянському Союзі, ми не одержали жодної відповіді. Пропала наша надія на те, що наш голос почують, що влада прикоротить беззаконня, на які ми постійно вказували.

"Тому ми звертаємося до Об'єднаних Націй, надіючись, що оборона людських прав є святым обов'язком цієї країни.

"У цьому документі будемо говорити про порушення одного з найосновніших прав людини — права мати свої незалежні переважання і поширювати їх всіма доступними засобами."

Далі в "Зверненні-листі" пере-

ражовуються конкретні дані різних процесів проти багатьох осіб (прізвища подані) в СРСР. Людей, що протестують проти терору в СРСР, арештують або залишають. "Ці останні арешти, пишуть вони в своїм листі, заставили нас думати, що совєтські поліційні органи рішили достаточно перервати діяльність людей, що протестують проти терору в нашій країні."

"Ми хочемо теж звернути вашу увагу на особливо нелюдську форму переслідування: за-проторення у психіатричну клініку нормальних людей за політичні переконання."

Підписані під "Зверненням-листом" хотіли передати Об'єднаним Націям свій лист спершу через представництво Об'єднаних Націй в Москві. Там його відмовились взяти. Вони вислали його поштою до Нью-Йорку, але пошта СРСР його затримала, й щойно їх лист дістався до Об'єднаних Націй через кореспондентів Західної преси.

ВЕЛИКИЙ ОСІННІЙ КОНЦЕРТ

УКРАЇНСЬКОГО ТАНЦЮ Й ПІСНІ В МЕСЕЙ ГОЛ

16 ЖОВТНЯ 1969 року. — Початок о 8-ій годині вечора

СЛАВНІ НА ВЕСЬ СВІТ

КУБАНСЬКІ КОЗАКИ

У ВЛАСНОМУ РЕПЕРТУАРИ.

Разом з ними виступлять молодечі українські колективи:

Танцювальна група "КАЛИНА", хор і ансамбль бандуристів
"МОЛОДА УКРАЇНА", танцювальна група "ВЕРХОВИНЦІ",
"УКРАЇНСЬКИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ МОЛОДЕЧИЙ ХОР",
квартет "ВЕРХОВИНА".

Ціни: 4.50, 3.50, 2.50.

Квитки продаються в українських книгарнях: "Арка", "Арка-Захід", "Біблос",
"Плей", і меблевий магазин "Парквей фурнічюр" (1181 Блюр Захід).

Останні два дні — в касі "Мессей Голл" (171 Вікторія).

З НОВИХ ВИДАНЬ

Петро Карпенко - Криниця — Індіянські баляди. Нью-Йорк 1968. Обкладинка Василя Дорошенка. Стор. 95. Наклад 1200 прим.

М. Матула — Над вечір. Поезії. 1969 р. 64 стор. Друк. в Німеччині.

Ірена Книш — Напередодні 500-річчя кривавого народовбивства. Про нищення вільного Новгорода московським князем Іваном Лютим. Вінніпег 1969. 16 стор.

Олена Степанів — На передодні великих подій. Власні переживання і думки. 1912-1914 рр. Пере-друк з львівського видання 1930 р. Стор. 45.

Наталя Костецька — СУА — практична книго-збірня ч. 3. Печиво, куховарські приписи. 1969 р. Філадельфія, США.

Українське Козацтво — орган Українського Віль-ного Козацтва. Р. VI, ч. 3-4 (11-12), весна-літо 1969 р. Чікаго, США. Стор. 60.

Вісті — журнал музичного та мистецького життя. Р. VIII, ч. 1 (28), березень 1969. Міннесота, США, стор. 32.

Пластовий Шлях — орган пластової думки, ч. 1-2 (20-21), 1969. Видає Головна Пластова Булава, гол. редактор Омелян Тарнавський. Торонто, Канада. Стор. 124.

Енциклопедія Українознавства — словникова ча-стина ч. 24, видає Наукове Товариство ім. Шевчен-ка. Головний редактор проф. д-р В. Кубійович. Сар-сель, Франція. Стор. 1841-1920.

Дороговказ — орган вояцької думки і чину. Ч. 24 (43), квітень-червень 1969 р. Видає Генеральна Упра-ва Союзу Бувших Українських Вояків у Канаді. Торонто, Канада.

Нові Дні — універсальний ілюстрований місяч-ник. Рік XX, ч. 234-235, липень-серпень 1969. Видає В-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк. Торонто, Ка-нада. Стор. 32.

Життя і школа — орган українського вчитель-ства та батьків у вільному світі. Двомісячник. Рік XV, ч. 1 (123), травень-червень 1969. США.

Сумківець — квартальник Союзу Української Молоді Канади ч. 3 (11) липень 1969 р. Торонто, Канада. Стор. 18.

Крилаті — журнал українського юнацтва. Р. VII, ч. 7-8, липень-серпень 1969. Видає Центральна Упра-ва СУМ, редактує колегія. Нью-Йорк — Брюссель. Стор. 24.

Юнак — журнал пластового юнацтва. Р. VII, ч. 8-9 (74-75), серпень-вересень 1969. Видає Головна Пластова Булава. Редактує колегія. США. Стор. 28.

Наше життя — місячник. Видає Союз Українок Америки. Рік XXVI, ч. 7, липень 1969. Філадельфія, США. 40 стор.

Зозулька — газетка творчої української молоді, ч. 2, липень 1969, 33 стор., циклостилеве видання. Оттава - Монреаль. Редакція: О. Романишин, М. Цмоль, Р. Сен'ків, Б. Будний.

Євангельська Правда. Рік XXX, ч. 4, травень-чер-вень 1969. Видає М. Фесенко. Торонто, Канада. 24 стор.

Світло — український католицький місячник. Ви-дають ОО. Василіяни, ч. 9 (561), вересень 1969. Рік XXXII. Торонто, Канада.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 9. 1722 Народився філософ Григорій Ско-ворода.
1. 9. 1939 Початок другої світової війни.
2. 9. 1709 † Гетьман Іван Мазепа.
5. 9. 1864 Народився письменник Михайло Ко-цюбинський.
5. 9. 911 Договір Олега з греками в Царго-роді.
7. 9. 1805 Народився письменник Олекса Сто-роженко.
7. 9. 1921 Загинула Віра Бабенко разом з 62 повстанцями.
7. 9. 1962 † письменник Тодось Осьмачка.
9. 9. 1769 Народився Іван Котляревський, батько нового українського письмен-ства.
10. 9. 1659 Договір гетьмана Івана Виговського з Польщею в Гадячі.
12. 9. 1875 Народився Олександер Кошиць, ком-позитор і диригент.
12. 9. 1903 У Полтаві відкрито пам'ятник Іва-нові Котляревському.
14. 9. 1867 † етнограф Опанас Маркович.
15. 9. 1907 † драматург і артист Іван Тобілевич.
18. 9. 1640 Собор у Києві приймає "Ісповідання Православної Віри" митр. Петра Могили.
18. 9. 1940 † артист Саксаганський (Опанас Карпович Тобілевич).
18. 9. 1841 Народився Михайло Драгоманів, український вчений і громадський діяч.
19. 9. 1903 † буковинський поет Сидір Воробке-вич.
20. 9. 1655 Гетьман Богдан Хмельницький роз-бив поляків під Городком. Початок облоги Львова.
21. 9. 1944 † Олександер Кошиць.
22. 9. 1918 Відкрито у Києві український універ-ситет.
23. 9. 1648 Розгром поляків під Пилявцями.
29. 9. 1866 Народився славний історик Михай-ло Грушевський.

Християнський Вісник — орган Українського Євангельсько-баптистського Об'єднання Канади, ч. 5-6, травень-червень 1969. Рік XXVIII. Вінніпег, Ка-нада.

Українське Православне Слово — орган Україн-ської Православної Церкви в США, ч. 9, вересень 1969, р. XX. Сауд Баунд Брук, США. 28 стор.

Інформатор з життя в УРСР ч. 15 і 16, серпень 1969. Видає Спеціальний відділ Комітету радіо "Свобода". США.

Ми і Світ — український журнал, ч. 150, травень-червень 1969. Редактор і видавець М. Колянків-ський. Торонто, Канада. 96 стор.

Сеятель — орган культурно - просвітительний. Іздатель Н. Чоловский. Буенос-Айрес. Аргентина.

Kultura — Szkice, opowiadania, sprawozdania. Nr. 7-8 (262-263), 1969. Parz. Wydawca: Instytut Lite-racki.

ВІСТІ З УКРАЇНИ**НОВЕ ВИДАВНИЦТВО**

Як повідомляє РАТАУ в Києві починає діяти видавництво "Вища школа", яка випускатиме підручники, учбові посібники, методично-наукову та довідкову літературу, "тиражами, які повністю забезпечуватимуть потребу вузів (інститутів, університетів) і технікумів Радянської України". Проте, в повідомленні цьому не сказано, якою мовою нове видавництво випускатиме всі ті книжки.

МІКРОСКОП З ТЕЛЕВІЗІЙНИМ ЕКРАНОМ

Електронний мікроскоп, що дозволяє розглядати мінімально малі клітини, був створений закордоном давно, але не було такої конструкції, що дозволяла б оглядини клітини зовні. "Радянська Україна" з 6 лютого сповістила, що в Сумах створили "растровий електронний мікроскоп, потенціяльні можливості якого неви-черпні". За допомогою пристрою телевізійного типу науковці сконструювали мікроскоп, що дав змогу оглядати і вивчати зовні інфузорії, мікроорганізми тощо. Крім того, прилад інформує і про хемічний склад розгляданого організму чи речовини.

КІБЕРНЕТИКА — ШКІЛЬНА**ДИСЦИПЛІНА**

"Радянська Україна" з 29 січня надрукувала повідомлення В. Ка-саткіна, старшого викладача Кримського педагогічного інституту про закінчення експериментової стадії над вивченням кібернетики у середній школі. "Міністерство освіти Української РСР прийняло рішення з 1969 р. відкрити в кримському педагогічному інституті відділ фізико-математичного факультету для підготовки учителів кібернетичного профілю. Передбачається, що додаткові розділи математики, теоретичної кібернетики та основ використання цифрових машин з програмним управлінням вивча-тиметься протягом усіх п'яти років навчання. Організується катедру педагогічної кібернетики". Кібернетика — нова і важлива наукова ділянка, але в приєднаному до України Криму ціле шкільництво провадиться російською мовою. Про це київська "Радянська Україна" не згадує. А учителі кібернетики, випущені кримським педагогічним інститутом, будуть одночасно й русифікаторами в українських школах.

ПРОПАГАНДИВНИЙ ЗБІРНИК

Минулого року в-во "Дніпро" віддало перше число українського збірника "Сузір'я" за редакцією Д. Павличка. Тепер вийшло друге число. У збірнику поміщені твори поетів і письменників так зв. республік СССР.

"Радянська Україна" з 16 лютого визначила, що "Завдяки збірнику "Сузір'я" трудящі мають можливість знайомитись з найновішими надбаннями майстрів слова народів СРСР. Це ще більше зближує наші літератури, сприяє їх взаємозагаженню." Газета також повідомила, що готовиться новий випуск цього видання.

ПРИРІСТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Впродовж майже 20 років київська установа, що вивчає стан і міграцію населення України подавала, що кількість населення УРСР дорівнює 45 мільйонам. Газета "Молодь України" з 7 січня 1969 р. подала, що в УРСР живе 46 мільйонів людей. Отже, за майже 20 років населення України збільшилося на 1 мільйон. Це один з найнижчих у світі приріст населення.

ПОВІДОМЛЕННЯ**ІНІЦІАТИВНОГО ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ ДЛЯ ВШАНУВАННЯ 65-ЛІТТЯ МИСТЕЦЬКОЇ ПРАЦІ КОРИФЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ СЦЕНИ ГРИГОРІЯ ЯРОШЕВИЧА (МАНЬКА)**

1. Цим повідомляємо українську громаду м. Торонто та українців інших поселень, що в м. Торонті створився Ініціативний Громадський Комітет, який керує попередніми приготуваннями до гідного відзначення 65-ліття мистецької праці нашого заслуженого артиста Григорія Ярошевича (Манька).

2. Ініціативний Громадський Комітет свідомий того, що вшанування такої видатної постаті на українській сцені, як маestro Григорій Ярошевич (Манько), вимагає участі і допомоги всіх українських організацій і до цієї участі ми щиро сердечно запрошуємо всіх. Ми просимо всі наші громадські організації виділити по одному представникові на ширше засідання Комітету, яке відбудеться 17 вересня ц. р. в залі Катедри Св. Володимира, Вул. Бетерст ч. 404 в Торонті. На цьому засіданні буде обраний Діловий Ювілейний Комітет для дальнього ведення приготувань і завершення ювілейного Свята на честь нашого улюблленого артиста.

3. Ювілейний банкет з мистецькою частиною та забавою заплановано на 15 листопада ц. р.

у великій залі Українського Дому (Вул. Кристі). У мистецькій частині візьмуть участь наші країні мистецькі сили, головним чином молоді таланти. Ми запрошуємо наших мистців, артистів, співаків та співачок, наших письменників та поетів, редакторів та журналістів зробити свої внески у святкування.

4. Ми закликаємо всі організації міста Торонто утриматись 15 листопада від будь-яких імпрез, щоб дати змогу гідно вшанувати заслуженого артиста — Григорія Ярошевича (Манька).

5. Всі питання, привіти, пропозиції і листування у справі Ювілею скеровувати на таку адресу:

Jubilee Committee,
267 Pacific Ave., Toronto, 165, Ont., Canada.

Ми ласкаво просимо всіх шановних редакторів та видавців українських часописів та журналів вмістити це повідомлення.

Голова Комітету: Ярослав Вільк
Відповідальний за зв'язки з пресою С. Лантух
Торонто, 10 вересня 1969 р.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА
ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ

ALASKA Fuel Ltd.

425 Jane Street

Toronto 9, Ontario

24-годинна скора і солідна
обслуга!

Чищення і направа форнесів
безплатна.

Телефонуйте вдень і вночі
на телефон: 766-3040

ОБСЛУГА ГАРАНТОВАНА!

ГОЛОСИ МИNUЛОГО

Календар на всі часи

Дивовижну палицю, яку виготовив невідомий майстер наприкінці XVII століття можна побачити в Ризькому історичному музеї. Дерев'яний кий прямоукутного перерізу вкрито системою цифр і позначок з малюнками. За ними можна дуже точно вирахувати наперед дати нового місяця, визначити положення Сонця в зодіяkalьних сузір'ях. Цим астрономічним календарем можна користуватися і тепер.

Вічна тема

Стародавній папірус, що зберігається в одному з турецьких музеїв, написано шість тисяч років тому. Проте перші його рядки звучать цілком злободенно: "Ох, час тепер не той, що колись! Діти більше не слухають батьків".

Трошки з історії

Історики встановили, що перше шлюбне оголошення в Швеції з'явилося в 1727 році. Подала його жителька Стокгольма, 31-річна А. Соренсен. Тодішній міністр внутрішніх справ наказав перевірити, чи не божевільна ця жінка, коли вона намагається знайти собі чоловіка в такий спосіб.

НЕЗЛИМ, ТИХИМ СЛОВОМ...

В неділю, 15. 6. 1969 р. родина Андрія й Ольги Співаків з Лондону, Онт., влаштували панаходу по своєму синові Дмитрові, який 20 років тому у Франції, у нещасливому випадкові трагічно закінчив своє життя молодого скитаця. Після панаходи у місцевій українській православній церкві, відбувся у домі батьків поминальний обід, на якому численна рідня і приятелі висловлювали батькам свої щирі співчуття в тяжкій втраті, та згадували пок. Дмитра незлім, тихим словом. П-во А. і О. Співаки діяльні члени своєї рідної Церкви, зробили все можливе, щоб належно виконати свій християнський обов'язок супроти загинулого сина й полегшили батьківський біль від трагічної втрати дитини на чужині.

Зі збірки на пресу призначено \$10 на "Молоду Україну". Жертвівдавцям щира подяка, а бл. п. Дмитрові — вічна пам'ять!

Присутній

—○—

ЦІКАВА ВСЯЧИНА

Одноденний матріярхат

Щороку, одного дня, на протязі 24 годин в маленькому грецькому містечку Монокліссія панує "матріярхат". Жінки цілій день проводять на вулицях і кафе. Вони п'ють, палять цигарки, грають в карти і обговорюють політичні події та спортивні новини. А чоловіки в цей час сидять вдома, займаються господарством і доглядають за дітьми. Кожного чоловіка, що наважиться в цей день вийти на вулицю, обливають водою.

Вправи для розуміння тварин

У статуті товариства захисту тварин в бельгійському місті Бельвані є такий пункт: "Кожний член товариства повинен раз на місяць запрягтися в плуг і три години орати землю. Завдяки цьому легше буде уявити собі важке життя робочої худоби. Це допоможе з більшим запалом захищати інтереси наших чотириногих друзів".

ПРЕС ФОНД

Передерій С. Монреал, Ка-	\$1.00
нада	
Кіслюк Лука, Ніагара Фолс,	2.00
Канада	
Савчук Євгенія, Мілвил,	2.00
США	
Бережний С., Англія	4.50
Парафенко Віктор, Вестон,	
Канада	
Денесюк Омелян, Торонто,	3.00
Канада	
Воскобійник Іван, Челтен-	
гам, США	10.00
Лимаренко П., Філадельфія,	
США	1.00
Лазоренко М., Монреал, Ка-	
нада	1.00
Скоп Олександер, Ла Меза,	
США	7.00
Терещенко Надія, Філадель-	
фія, США	1.00
Криволап Ю., Катонвіл,	
США	1.00
Гаєвська С., Ньютон Сентер,	
США	2.50
Товариство Одумієських При-	
ятелів з Полтавського ве-	
чора	17.00
Всім жертвівдавцям щиро дяку-	
ємо.	

Адміністрація "М. У."

ГУМОР

Якось людина в присутності Фонтенеля сказала кілька вдалих дотепів і мова зайдла взагалі про вміння говорити дотепи. Хтось зауважив, що вдалий дотеп є не що інше, як щасливий випадок.

— Вірно, — сказав Фонтенель, — але ці щасливі випадки трапляються лише з розумними людьми.

—○—

Якось до Джузепе Верді прийшов багатирський на зріст композитор-початківець. Він просив послухати його новий твір й одверто висловити свою думку.

Коли гість скінчив грati, Верді зауважив:

— Ви хотіли почути правду? На жаль, я не можу її сказати, бо ви надто дужа людина.

У хаті кожного одумівця повинен бути журнал

"МОЛОДА УКРАЇНА"

Ціна 50 центів
в США і Канаді

If not delivered please return to:

МОЛОДА УКРАЇНА
Administration
P. O. Box 416
WILLOWDALE, ONT., CANADA

ПЕРША УКРАЇНСЬКА
ОПАЛОВА ФІРМА
**FUTURE FUEL OIL.
LTD.**
& Service Station
945 BLOOR STREET WEST
Toronto — Ontario
24-ГОДИННА СОЛІДНА
І СКОРА ОБСЛУГА!
Чищення і направа форнесів
безплатна.
Скористайте з доброї нагоди
і замовляйте оливу в нас.
Наши телефони:
Tel. Office: LE 6-3551
Tel. Night: RO 2-9494

ROCHESTER
FURNITURE
CO. LTD.

WAREHOUSE STORE

Великий вибір хатніх меблів:
вігалень, спалень, їдалень,
холодильники, пральні
машини, електричні і
газові печі, телеві-
зори, радіо.

423 College Street
Toronto. Ontario
Telephone: EM 4-1434

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- платить за ощадності від 5% до 8%
- уділяє високі, дешеві і на догодні сплати позички
- асекурує ощадності до \$2,000, а позички до \$10,000.
- щоденне і вечірнє урядування.
- особисті чеки, довірочні ради, ввічлива обслуга, освісто чи поштою.
- модерні і вигідні приміщення.
- 17 літ на послугах рідного народу.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ,
ЩАДІТЬ І ПОЗИЧАЙТЕ
В КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!
при 406 Бетурст вулиці,
Торонто 2 Б, Онтаріо
Тел.: ЕМ 3-3994

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

БРАТСЬКА ЗАПОМОГОВО-ОБЕЗПЕЧЕНЕВА ОРГАНІЗАЦІЯ

В АМЕРИЦІ І КАНАДІ

що нараховує понад 24 тисячі членів і понад \$8,500.000.00
членського майна.

Український Робітничий Союз має добірні найновішого типу поліси обезпечення на дожиття і на посмертне для старших і дітей членів. Помагає бідним, хворим і нездібним до праці членам. Помагає своєму українському народові морально і матеріально в його стремлінні визволитися з чужого поневолення і здобути самостійну, соборну, демократичну Україну. Помагає матеріально освітньо-культурним, видавничим, церковним та спортивним справам. Помагає матеріально незаможним, здібним в науці, українським студентам у вищих школах. Видає свій, демократичного напрямку часопис-тижневик "Народня Воля" українською і англійською мовами та англомовний журнал для молоді "Форум". Для вигоди своїх членів і всіх українців провадить літню вакаційну оселю "Верховина" з мальовничим розкішним парком, модерно устаткованими кімнатами, купанням у власному природньому озері та купальному басейні, спортом і культурною розвагою в Кетскільських Горах в Глен Спей, Н. Й.

Головний осідок УРСоюзу:

440 WYOMING AVENUE, SCRANTON, PA., U. S. A.

Телефони: 342-0937 або 347-5649